ความยุติธรรมกับความเกื้อกูล ในจริยศาสตร์สตรีนิยม

Justice and Care in Feminist Ethics

วัชระ งามจิตรเจริญ

Watchara Ngamchitcharoen

บทคัดย่อ

บทความนี้ต้องการแสดงให้เห็นว่าความเกื้อกูลหรือจริยธรรมแห่งความเกื้อกูลซึ่งเป็นมโนทัศน์สำคัญในจริยศาสตร์สตรีนิยมและจริยศาสตร์อิตถีนิยม มีความสัมพันธ์ในลักษณะเกื้อหนุนกันกับความยุติธรรมหรือจริยธรรมแห่งความยุติธรรมในจริยศาสตร์กระแสหลักโดยไม่มีฝ่ายใดไปขึ้นอยู่กับอีกฝ่ายหนึ่งตลอดเวลา

Abstract

This article aims to point out that care or the ethics of care, a significant concept in feminist and feminine ethics, has a co-operative and supportive relationship with justice or the ethics of justice in mainstream ethics that no one is always subordinate to the other.

บทนำ

ในจริยศาสตร์สตรีนิยม (feminist ethics) และจริยศาสตร์อิตถีนิยม (feminine ethics) แนวคิดเกี่ยวกับ "แคร์" (care) ซึ่งหมายถึงการดูแลหรือการเอาใจใส่ ในที่นี้ผู้เขียนขอแปลเป็นภาษาไทยว่า "ความเกื้อกูล" นับได้ว่าเป็นประเด็นที่สำคัญอย่างยิ่ง นานาทัศนะเกี่ยวกับจริยธรรมแห่งความเกื้อกูล (ethic of care หรือ care ethic) หรือเรียกอีกอย่างว่าแนวคิดเรื่องความเกื้อกูล (care perspective) ได้รับการเสนอขึ้นมาอย่างหลากหลายโดยเฉพาะในการนำไปเกี่ยวข้องกับจริยธรรมแห่งความยุติธรรม (ethic of justice) หรือแนวคิดเรื่องความยุติธรรม (justice perspective) ซึ่งทัศนะเหล่านี้มีทั้งคล้ายกันและต่างกันจนถึงขัดแย้งกัน ผู้เขียนเห็นว่า การที่มีทัศนะแตกต่างกันเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความเกื้อกูลกับความยุติธรรมเกิดมาจากการมองหรือความเข้าใจมโนทัศน์ทั้งสองต่างกันไป เมื่อมองความเกื้อกูลและความยุติธรรมในกรอบที่ต่างกันก็จะเห็นความสัมพันธ์ของทั้งคู่ต่างกัน

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนเห็นว่า หากเรามองความเกื้อกูลและความยุติธรรมในกรอบที่กว้างที่สุด โดยเฉพาะในประเด็นของความยุติธรรมเราอาจต้องปรับมโนทัศน์ใหม่ (reconceptualize) เพื่อให้ได้ภาพของความยุติธรรมที่ชัดเจนและเป็นจริงที่สุด เราก็จะพบว่า นอกจากทั้งสองจะไปด้วยกันได้แล้วยังมีความสัมพันธ์ที่โยงถึงกัน (interrelationship) ระหว่างความเกื้อกูลกับความยุติธรรมอีกด้วย โดยที่ทั้งสองต่างก็เป็นมุมมองมุมหนึ่งของการเข้าใจประสบการณ์ทางศีลธรรม และต่างก็เป็นกรอบที่จำเป็นของชีวิตทางศีลธรรมของมนุษย์ที่มีส่วนเสริมกันในภาคปฏิบัติทั้งในส่วนที่เป็นเรื่องส่วนตัว (private) และเป็นเรื่องส่วนรวม (public) ของชีวิตมนุษย์ ซึ่งผู้เขียนไม่เห็นด้วยกับทัศนะที่ว่า ความยุติธรรมจะต้องขึ้นอยู่กับความเกื้อกูลหรือความเกื้อกูลเป็นฐานที่สำคัญกว่าของความยุติธรรมอย่างที่โจน ซี. ตรอนโต (Joan C. Tronto) และเวอร์จิเนีย เฮลด์ (Virginia Held) เข้าใจ ดังนั้น เพื่อให้ความสัมพันธ์ระหว่างความเกื้อกูลกับความยุติธรรมในลักษณะที่กล่าวมาชัดเจน เราคงต้องมาอภิปรายถึงประเด็นเหล่านี้คือ

ประเด็นแรก ความหมายและลักษณะของความเกื้อกูลหรือจริยธรรม

แห่งความเกื้อกูลที่สามารถเข้ากันได้กับความยุติธรรมเป็นอย่างไร และความยุติธรรมหรือจริยธรรมแห่งความยุติธรรมในความหมายที่กว้างที่สุดมีลักษณะสำคัญอย่างไร ลักษณะที่ดูเหมือนตรงกันข้ามหรือขัดแย้งระหว่างความเกื้อกูลกับความยุติธรรมที่จริงเป็นอย่างไร ซึ่งเราต้องมองทั้งในแง่ของทฤษฎีและความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในสังคม

ประเด็นที่สอง เมื่อเราเข้าใจความหมายและลักษณะของจริยธรรมทั้งคู่แล้ว เราจะมาพิจารณาทัศนะที่เห็นต่างกันไปเกี่ยวกับจริยธรรมทั้งสองประการนั้นโดยจะชี้ให้เห็นข้อบกพร่องของทัศนะเหล่านี้

ประเด็นที่สาม เมื่อชี้ให้เห็นข้อบกพร่องในทัศนะอื่น ๆ แล้ว เราจะมาพิจารณาทัศนะที่ว่า ความเกื้อกูลและความยุติธรรมทั้งสองอย่างนี้อิงอาศัยกันโดยไม่มีฝ่ายใดขึ้นกับอีกฝ่ายอย่างไร

ผู้เขียนเห็นว่า ภายใต้กรอบของความเกื้อกูลและความยุติธรรมที่กำหนด ความเกื้อกูลและความยุติธรรมควรจะมีความสัมพันธ์กันแบบเกื้อหนุนกัน ความแตกต่างที่มีไม่เป็นอุปสรรคขวางกั้นการทำงานร่วมกันของจริยธรรมทั้งสองอย่างนั้นในการดำเนินชีวิตทั้งในด้านศีลธรรมและการเมือง อีกทั้งไม่จำเป็นที่ความยุติธรรมต้องอิงบนฐานของความเกื้อกูลหรือความเกื้อกูลต้องไปอิงบนฐานของความยุติธรรมเสมอไป

ความเกื้อกูลกับความยุติธรรม: ความต่างที่ไปกันได้

สำหรับผู้ที่เห็นว่าความเกื้อกูลและความยุติธรรมขัดแย้งกันไปด้วยกันไม่ได้สาเหตุหนึ่งเนื่องมาจากลักษณะของจริยธรรมแห่งความเกื้อกูล (care ethic) และจริยธรรมแห่งความยุติธรรม (justice ethic) ที่ดูต่างกันอย่างตรงกันข้าม กล่าวคือ แนวคิดแบบความเกื้อกูลจะเน้นที่อารมณ์ความรู้สึก (emotion) ความสัมพันธ์ (relationship) ความรับผิดชอบ (responsibility) ความเฉพาะเจาะจง (particularity) และบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง (concrete others) โดยมองคนหรือตัวตน (self) ว่ามีลักษณะเป็นสิ่งที่อิงอาศัยสิ่งอื่น (dependent being) ส่วนแนวคิดแบบความยุติธรรมจะเน้นที่เหตุผล (reason)

กฎ (rule) และหลักการ (principle) ที่มีลักษณะเป็นนามธรรม (abstract) เป็นสากล (universal) และเป็นเรื่องปัจเจก (individualistic) โดยมีแบบ (paradigm) ของคนเป็นผู้กระทำการที่เอกเทศและเป็นอิสระไม่ขึ้นกับใคร (independent autonomous agent) และมีความเสมอภาค (equality) เหมือนกันทุกคน เมื่อมองลักษณะเหล่านี้ที่ดูตรงกันข้ามก็ชวนให้น่าเชื่อว่าความเกื้อกูลและความยุติธรรมไปด้วยกันไม่ได้ แต่หากวิเคราะห์ลักษณะเหล่านี้ให้ละเอียดยิ่งขึ้นทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงข้อเท็จจริงหรือในชีวิตจริง ลักษณะเหล่านี้กลับไม่ได้ต่างกันมากถึงขนาดขัดแย้งกันอย่างที่มองแต่ผิวเผิน ซึ่งเราจะเข้าใจประเด็นนี้ได้ดีขึ้นเมื่อพิจารณาความหมายและลักษณะของความเกื้อกูลและความยุติธรรมดังที่ปรากฏในทัศนะที่หลากหลาย การพิเคราะห์ความหมายและลักษณะของความเกื้อกูลและความยุติธรรมจะเผยให้เราเห็นว่าที่ว่าความเกื้อกูลเป็นเรื่อง ที่เป็นรูปธรรม (concrete) และเป็นเรื่องเฉพาะเจาะจง (particular) ซึ่งตรงข้ามกับลักษณะสากล (universal) ของความยุติธรรม นั้นเอาเข้าจริงก็มีลักษณะสากลด้วยเช่นกัน ในขณะที่แนวคิดของความยุติธรรมเมื่อพิเคราะห์ให้ดีโดยเฉพาะเมื่อได้ปรับมโนทัศน์ใหม่แล้วก็ไม่ได้มีลักษณะที่เป็นสากลจนมองข้ามลักษณะเฉพาะในแต่ละบริบท (context) อีกทั้งไม่ได้มองคนว่ามีความเสมอภาคอยู่แล้วจริง ๆ นอกจากนั้น ในความเป็นจริงความยุติธรรมก็เกี่ยวข้องกับชีวิตส่วนตัว (private life) ด้วยเช่นกันไม่ใช่เกี่ยวเฉพาะชีวิตส่วนรวมหรือชีวิตสาธารณะ (public life) อย่างที่บางทัศนะเช่นทัศนะของรอลส์ (Rawls) เข้าใจ เราจะเริ่มพิจารณาจากเรื่องความหมายและลักษณะของความเกื้อกูลก่อน

ความเกื้อกูลคืออะไร

ถ้าเรามองประวัติความเป็นมาของแนวคิดเรื่องความเกื้อกูล จะพบว่าเป็นแนวคิดที่ถูกเสนอขึ้นมาเพื่อแก้ไขความไม่เป็นธรรมของสังคมโดยเฉพาะการถูกกดขี่เอารัดเอาเปรียบของผู้หญิง เพราะสังคมและการเมืองที่มีผู้ชายเป็นใหญ่มองงานหรือกิจกรรมเกี่ยวกับความเกื้อกูลในวงแคบเฉพาะชีวิต

ส่วนตัวอีกทั้งจำกัดเฉพาะเป็นหน้าที่ของผู้หญิง ทาสหรือคนผิวดำ และเห็นเป็นเรื่องของคนชั้นต่ำ เรื่องความเกื้อกูลจึงไม่ได้รับความสนใจจากสังคม รวมทั้งผู้หญิงก็ถูกกดขี่และไม่มีอำนาจและบทบาทในชีวิตส่วนรวมหรือขอบเขตที่เป็นสาธารณะ (public sphere) นักคิดผู้หญิงอย่างกิลลิแกน (Gilligan) จึงเห็นว่า การทำความเกื้อกูลเป็นเรื่องเฉพาะผู้หญิง เพราะผู้ชายน้อยคนจะคิดถึงความเกื้อกูล (Rosmarie, 1993, 81) และในวาทกรรมที่ผู้ชายเป็นใหญ่ความเกื้อกูลก็ไม่ได้อยู่ที่ศูนย์กลางของวาทกรรม เมื่อมองตามแนวคิดของกิลลิแกน ความเกื้อกูลจึงเป็นกิจกรรมของผู้หญิงโดยมีความเกื้อกูลของผู้ที่เป็นมารดาเป็นแบบอย่าง ซึ่งความเกื้อกูลในความหมายนี้จะแคบ และจากมุมมองที่มีต่อความเกื้อกูลเช่นนี้ ทำให้กิลลิแกนเห็นว่า ความเกื้อกูลและความยุติธรรมนั้นกีดกันซึ่งกันและกัน (mutually exclusive) ไปด้วยกันไม่ได้

แต่นอดดิงส์ (Noddings) มีความเห็นต่างจากกิลลิแกนโดยขยายความเกื้อกูลให้กว้างขึ้น นอดดิงส์เห็นว่าความเกื้อกูลเป็นความสัมพันธ์อย่างหนึ่งเพราะเกี่ยวกับการตอบรับ (response) ผู้อื่น และได้แบ่งความเกื้อกูลออกเป็น 2 ประเภทคือ ความเกื้อกูลแบบธรรมชาติ (natural care) และความเกื้อกูลแบบจริยธรรม (ethical care) ความเกื้อกูลแบบธรรมชาติเกิดขึ้นเมื่อบุคคลหมกมุ่นและรู้สึกเป็นสุขอยู่กับการได้ช่วยเหลือผู้อื่นถึงแม้บางครั้งอาจต้องมีการเสียสละตัวเอง (self-sacrific) อยู่บ้าง ตัวอย่างเช่น ความเกื้อกูลลูกของมารดา ส่วนความเกื้อกูลทางศีลธรรมจะไม่เกี่ยวกับความยึดติดผูกพันทางธรรมชาติ (natural attachment) เช่นนั้น แต่เป็นการขยายความเกื้อกูลแบบธรรมชาติให้แผ่กว้างออกไป นอดดิงส์ไม่ยอมรับกฎ (rule) หรือหลักการสากล (universal principle) ในฐานะเป็นตัวควบคุมการกระทำ เธอเห็นว่าวิธีการของอิตถีนิยม (feminine approach) มีศูนย์กลางอยู่ที่ความรู้สึก (feelings) ความพอใจส่วนบุคคล (personal joy) ความรู้สึก (impressions) อุดมคติส่วนบุคคล (personal ideals) และความต้องการ (needs) ส่วนหลักการ (principle) และกฎ (rule) จะแบ่งแยกและลดค่าของคนและมักทำให้ตัวหลักการและกฎเองถูกต้อง แต่นอดดิงส์ก็ยังเห็นว่าความเกื้อกูลมีลักษณะสากลได้เช่นกันในแง่ที่ว่า ความเกื้อกูลแบบธรรมชาติเหมือนกันในทุกสถานที่และทุกสมัย

และเป็นฐานของความเกี่ยวข้องที่เป็นสากล (universal concerns) ในความเกื้อกูลแบบศีลธรรม ความเกื้อกูลในทัศนะของนอดดิงส์จึงมีขอบข่ายกว้างกว่าของกิลลิแกน และความห่างหรือความต่างของความเกื้อกูลกับความยุติธรรมก็ดูลดน้อยลง เพราะความเกื้อกูลก็มีลักษณะสากลได้ในความหมายหนึ่ง

ในการขยายขอบเขตของความเกื้อกลดังกล่าวนี้ นอดดิงส์ยังเห็นว่าเราต้องยึดอยู่กับขอบเขตของการเกื้อกูลที่มีจุดศูนย์กลางร่วมกัน (concentric circles of caring) แม้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลจะห่างไกลกันเพียงไร ซึ่งยิ่งความเกื้อกูลขยายวงกว้างออกไปเพียงไรลักษณะความไม่เป็นเรื่องส่วนบุคคล (impersonal) จะยิ่งเพิ่มขึ้นพร้อมกับความรู้สึกต้องการความเกื้อกูลแบบธรรมชาติ (natural feelings of caring) จะเบาบางลง และในระดับที่ไม่ใช่เรื่องส่วนบุคคล (impersonal level) นี้นอดดิงส์ยังยอมรับการใช้กฎของสถาบันและสังคมรวมทั้งกฎทางศีลธรรม (moral rules) ว่าช่วยให้เราอยู่ร่วมกันในสถานการณ์แบบที่ไม่เป็นส่วนบุคคล (impersonal) ได้เป็นอย่างดี ดังนั้น ลักษณะของความเกื้อกูลทางศีลธรรมจึงดูใกล้กับลักษณะของความยุติธรรมขึ้นมาบ้าง เพราะความเกื้อกูลจะมีลักษณะส่วนบุคคล (personal) และเกี่ยวข้องกับความรู้สึก (feeling) น้อยลง และมีลักษณะความมีเหตุผล (rational) และไม่ใช่เรื่องส่วนบุคคล (impersonal) ซึ่งเป็นลักษณะของความยุติธรรมมากขึ้น แม้นอดดิงส์จะปฏิเสธแนวคิดกระแสหลักคือแนวคิดเรื่องความยุติธรรม แต่ลักษณะของความเกื้อกูลดูจะไม่แตกต่างหรือขัดแย้งกับความยุติธรรมมากมายอะไรนัก

ส่วนตรอนโต (Tronto) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความเกื้อกูลที่ไปกันได้กับความยุติธรรมโดยได้ให้คำนิยามไว้ว่าการเกื้อกูล (carring) เป็นกิจกรรมเพื่อเผ่าพันธุ์ (species activity) ที่รวมทุกสิ่งทุกอย่างที่เราทำเพื่อดำรงไว้ สืบต่อ และแก้ไข "โลก" ของเรา เพื่อว่าเราจะสามารถดำรงชีพอยู่ในโลกนี้ได้อย่างดีเท่าที่จะเป็นไปได้ (Tronto, 1993, 103) ตรอนโตเห็นว่า เราต้องสามารถขยาย (generalize) การวิเคราะห์ความเกื้อกูลให้อยู่เหนือเรื่องเพศ (gender) ให้ได้ เพราะมนุษย์ทุกคนต้องเกี่ยวข้องอยู่กับกิจกรรมของความเกื้อกูลทั้งในฐานะเป็นผู้รับความเกื้อกูลและเป็นผู้ให้ความเกื้อกูล (Tronto, 1995, 142) อีก

ทั้งเธอยังยอมรับว่า ความเกื้อกูลเป็นหลักศีลธรรมสากล (universal moral principle) ได้ด้วย เพียงแต่การแยกหลักความเกื้อกูล (principles of care) ออกจากการปฏิบัติเฉพาะเรื่อง (particular practice) ในแต่ละสถานการณ์อาจทำให้ความเกื้อกูลถูกบิดเบือนทำให้คลาดเคลื่อนได้ (Tronto, 1993, 153) ความเกื้อกูลและความยุติธรรมตามทัศนะตรอนโตจึงไม่ได้แตกต่างขัดแย้งกัน แต่ตรอนโตก็เห็นว่า ความเกื้อกูลเป็นฐานของความยุติธรรม การเปลี่ยนแนวคิดที่เกิดจากความเกื้อกูลจะทำให้เรื่องความยุติธรรมต้องเปลี่ยนไปด้วย ซึ่งตรอนโตดูจะมองเพียงบางแง่มุมของความสัมพันธ์เท่านั้น จึงเห็นว่า ความยุติธรรมไปขึ้นอยู่กับความเกื้อกูล ซึ่งเราจะมาอภิปรายประเด็นนี้อีกครั้งหนึ่งข้างหน้า

นอกจากนั้น คำนิยามความเกื้อกูลของตรอนโตยังดูกว้างไป ภายใต้คำนิยามนี้ การกระทำทุกอย่างที่เป็นไปเพื่อให้เราอยู่ในโลกนี้ต่อไปอย่างดีเท่าที่จะดีได้ก็จัดเป็นความเกื้อกูลหมด การกระทำที่ยุติธรรมก็จะกลายเป็นความเกื้อกูลไปด้วย เพราะการกระทำที่ยุติธรรมก็มีผลต่อการดำรงอยู่อย่างเป็นสุขของคนในโลกเช่นกัน เมื่อเป็นเช่นนี้ ความเกื้อกูลกับความยุติธรรมจะเหลืออะไรให้ต่างกันอีก ดังนั้น เมื่อเรายังถือว่าสองอย่างนี้มีความต่างกันและเป็นคนละมุมของประสบการณ์ทางศีลธรรม เราจึงต้องกำหนดความหมายของความเกื้อกูลให้แคบลงกว่านี้ ผู้เขียนเห็นว่า เมื่อเรามองที่ลักษณะที่กล่าวมาและองค์ประกอบสำคัญของความเกื้อกูลที่นักคิดส่วนมากยอมรับกันได้แก่ ความเกื้อกูลประกอบด้วยความเกื้อกูล (care) การบำรุงรักษา (nurturing) การเอาใจใส่ (empathy) ความกรุณา (compassion) และการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ เราก็จะได้ความหมายของความเกื้อกูลที่ไม่กว้างไปและไม่แคบไป นั่นคือ **ความเกื้อกูลเป็นกิจกรรมหรือการกระทำที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกซึ่งเป็นไปเพื่อการเกื้อกูลหรือตอบสนองต่อความต้องการ (need) ของผู้อื่นรวมทั้งตนเองและเพื่อการดำรงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ให้คงอยู่ต่อไปได้เป็นอย่างดีเท่าที่จะเป็นไปได้**

ในความหมายของความเกื้อกูลที่ไม่กว้างจนเกินไปนี้ ความเกื้อกูลจะมีลักษณะเฉพาะที่ต่างจากความยุติธรรมและเป็นลักษณะที่พวกสตรีนิยม

ถือเป็นจุดเน้น คือเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกและความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ก่อนที่จะเกื้อกูลใคร (caring for) ได้เราต้องมีการเอาใจใส่ (caring about) ก่อน เราต้องใส่ใจและเกิดความรู้สึกต้องการความเกื้อกูลก่อนจึงจะทำความเกื้อกูลได้ ดังที่ตรอนโตก็เห็นว่าความใส่ใจ (attentiveness) เป็นสิ่งจำเป็นอันดับแรกของความเกื้อกูล เธอเห็นว่ากระบวนการความเกื้อกูล (care process) ไม่อาจเริ่มต้นได้ หากเรายังไม่ได้ความเอาใจใส่ (care about something) (Tronto, 1995, 145) ความใส่ใจ (attentiveness) เป็นหนึ่งในองค์ประกอบของจริยธรรมแห่งความเกื้อกูลซึ่งตรอนโตเห็นว่ามีอยู่ 4 อย่าง คือ ความใส่ใจ (attentiveness) ความรับผิดชอบ (responsibility) ความสามารถในการลงมือกระทำ (competence) และการตอบสนอง (responsiveness) (Tronto, 1993, 127-136) องค์ประกอบเหล่านี้ของความเกื้อกูลก็เข้าได้กับคำนิยามที่ได้เสนอไว้ เพราะกระบวนการความเกื้อกูลต้องเกี่ยวข้องทั้งกับความรู้สึก ความสัมพันธ์ ความรับผิดชอบ การลงมือกระทำและการตอบสนอง ผู้เขียนเห็นว่า ลักษณะเด่นของความเกื้อกูลก็คือการเกื้อกูลหรือการช่วยเหลือกันในลักษณะใดลักษณะหนึ่งที่สอดคล้องกับความสัมพันธ์และความรับผิดชอบ ไม่ว่าจะเป็นการเกื้อกูลที่บิดามารดามีต่อบุตรธิดา การที่เพื่อนช่วยเหลือกันหรือแม้กระทั่งมนุษย์ร่วมโลกช่วยเหลือกัน ความเกื้อกูลจึงเป็นรูปแบบหนึ่งหรือมุมหนึ่งของชีวิต เพียงแต่ในฐานะเป็นความคิดแบบหนึ่ง คนอาจคิดไม่เหมือนกัน ริตา แมนนิง (Rita Manning) เห็นว่าจริยธรรมว่าด้วยการเกื้อกูล (ethic of caring) มีองค์ประกอบสำคัญ 2 ประการ คือ

1. ความโน้มเอียงที่จะเกื้อกูล (disposition to care) คือ ความตั้งใจที่จะตอบรับผู้อื่นหรือความตั้งใจที่จะให้ความใส่ใจต่อความต้องการของผู้อื่น

2. พันธะที่จะต้องเกื้อกูล (obligation to care for) คือ เรามีพันธะที่ต้องให้ความเกื้อกูลผู้อื่น การทำความเกื้อกูลจึงเกี่ยวกับการกระทำในวิถีทางที่เหมาะสมเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของบุคคลต่าง ๆ และชุมชนรวมทั้งสัตว์ด้วย (Manning, 1992, 45)

เราจึงอาจสรุปองค์ประกอบสำคัญของความเกื้อกูลเป็นสองประการคือ

การรับรู้ความต้องการของผู้อื่นและตั้งใจจะตอบสนองความต้องการนั้นกับการกระทำความเกื้อกูลซึ่งสามารถมีลักษณะเป็นพันธะ เช่น พันธะต่อบุตรธิดาของบิดามารดา พันธะต่อนักศึกษาของครู พันธะเหล่านี้อิงอยู่บนความรับผิดชอบต่อบทบาทของแต่ละคน (role responsibility) ลักษณะเช่นนี้ทำให้ความเกื้อกูลไปเกี่ยวข้องกับเรื่องหน้าที่ (duty) ในจริยธรรมแห่งความยุติธรรมด้วย เพราะผู้ที่มีความสัมพันธ์บางอย่างกับผู้อื่นก็จะมีความรับผิดชอบที่เป็นหน้าที่ที่ต้องทำตามมาด้วย หน้าที่ความเกื้อกูลหรือเลี้ยงดูบุตรถือว่าเป็นหน้าที่ของผู้เป็นบิดามารดา การบกพร่องต่อหน้าที่หรือไม่ทำตามหน้าที่เหล่านี้จัดเป็นความไม่ยุติธรรมได้เช่นกัน กล่าวมาถึงตรงนี้คงพอมองเห็นว่าความเกื้อกูลแม้มีลักษณะที่ต่างจากความยุติธรรมก็ไม่ได้ต่างถึงขนาดทำให้เกิดการขัดแย้งหรือไปกันไม่ได้และยังมีความเกี่ยวโยงถึงกันด้วย เพื่อให้เข้าใจได้ดียิ่งขึ้น เราต้องมาดูความหมายและลักษณะของความยุติธรรมเป็นลำดับต่อไป

ความยุติธรรมคืออะไร

เหตุผลประการหนึ่งที่ทำให้มองความสัมพันธ์ระหว่างความเกื้อกูลกับความยุติธรรมต่างกันจนถึงขนาดเห็นว่าไปด้วยกันไม่ได้ก็คือ การมองความหมายและลักษณะของความยุติธรรมต่างกันและทัศนะหรือทฤษฎีส่วนใหญ่ก็ไม่ค่อยสมบูรณ์และมีข้อบกพร่องบางประการอยู่ เช่น ทฤษฎีของรอลส์ที่มองว่าไม่มีประเด็น (issues) ของความยุติธรรมในเรื่องส่วนตัว (private sphere) ทำให้เกิดการแยกขอบเขต (domain) ระหว่างความเกื้อกูลกับความยุติธรรม ซึ่งในความเป็นจริงความยุติธรรมเกี่ยวข้องกับทุกเรื่อง แม้แต่ในครอบครัวก็ต้องมีความยุติธรรมด้วยมิฉะนั้นก็จะเกิดปัญหาของความเกื้อกูลที่ไม่เป็นธรรมอย่างการปฏิบัติต่อลูกลำเอียง การดูแลลูกตัวเองจนไม่ได้ดูแลพ่อแม่ที่แก่ชราของตน อย่างไรก็ตาม หากเราปรับมโนทัศน์ของความยุติธรรมใหม่นำประเด็นต่าง ๆ ในทฤษฎีและข้อเท็จจริงมาพิจารณา เราก็จะเห็นว่าความยุติธรรมไม่ได้ขัดแย้งกับความเกื้อกูลและมีความเกี่ยวเนื่องกับความเกื้อกูลด้วย

เริ่มแรก เราจะมาพิจารณาถึงลักษณะทั่วไปของทฤษฎีเกี่ยวกับความยุติธรรมก่อน ทฤษฎีเกี่ยวกับความยุติธรรมคือทัศนะที่พยายามเสนอการตีความและให้หลักการที่ควรใช้สำหรับการมีปฏิสัมพันธ์กันของมนุษย์ที่เห็นได้ชัดคือส่วนที่เกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนและการแบ่งปันทรัพย์สินสิ่งของและสิทธิพื้นฐานต่าง ๆ ความยุติธรรมจึงเป็นส่วนหนึ่งของการอยู่ร่วมกันในสังคมของมนุษย์และถือเป็นมุมมองมุมหนึ่งในการเข้าใจประสบการณ์ของชีวิตทางศีลธรรมเช่นเดียวกับความเกื้อกูลเพราะเกี่ยวกับเรื่องคุณค่าของพฤติกรรมมนุษย์เนื่องจากความยุติธรรมเป็นมโนทัศน์ที่พยายามมองว่าใครควรทำอะไรแก่ใครและควรได้รับอะไรจากใคร เมื่อมองในมุมนี้ความยุติธรรมจึงไม่ได้เป็นปฏิปักษ์กับเรื่องความสัมพันธ์ที่ความเกื้อกูลเน้น เพียงแต่ว่าในการเสนอทฤษฎีของนักคิดกระแสหลักนั้นใช้วิธีการ (approach) อีกแบบหนึ่งต่างจากของสตรีนิยมโดยเน้นไปที่หลักการที่ไม่เกี่ยวกับเรื่องส่วนบุคคล เป็นเหตุเป็นผลและเป็นสากล (impersonal rational and universal principle) ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าที่เป็นเช่นนี้เพราะนักคิดกระแสหลักมุ่งที่อุดมคติทางศีลธรรมด้วยความต้องการได้หลักการที่ใช้ได้กับทุกคนอย่างไม่ลำเอียง นักคิดกระแสหลักพยายามเลี่ยงเรื่องความรู้สึกและลักษณะส่วนบุคคล เพราะเกรงจะเกิดการลำเอียงไม่เป็นธรรมอย่างแท้จริง

นอกจากนั้น การที่นักคิดฝ่ายสตรีนิยมบางท่านเห็นว่า แนวคิดกระแสหลักถือว่าคนเสมอภาคกัน ทั้งที่จริงคนไม่ได้เท่าเทียมกันเช่นนั้น ส่วนจริยธรรมแห่งความเกื้อกูลจะไม่ถือว่าคนทุกคนเท่าเทียมกัน แต่ถือว่าความเท่าเทียมกันเป็นเป้าหมายของความเกื้อกูล อย่างไรก็ตามเมื่อเราคิดใหม่เกี่ยวกับความยุติธรรมให้ดี ก็จะพบว่าเรื่องความเท่าเทียมกันหรือความเสมอภาคถูกใช้ในหลายลักษณะโดยไม่ได้ถือว่าคนเท่าเทียมกันจริง ๆ นั่นคือ ในบางครั้งความเท่าเทียมกันถูกใช้เป็นสมมติฐาน (assumption) ในการเสนอมโนทัศน์ของความยุติธรรม เช่น ในสถานการณ์แรกเริ่ม (original position) ซึ่งเป็นสถานการณ์สมมติของรอลส์ หมายความว่าถ้าสมมติว่าในสถานการณ์อันหนึ่งคนมีลักษณะเท่าเทียมกันเพราะอยู่ภายใต้ม่านแห่งความไม่รู้เหมือนกันหรือมีข้อมูลเหมือนกันไม่มีใครได้เปรียบเสียเปรียบในการเลือกหลักการที่จะนำมาใช้

กับทุกคน หลักการที่พวกเขาเลือกจะเป็นหลักการของความยุติธรรม อีกทั้งความหมายของความเท่าเทียมกันก็ต่างกันไปตามทฤษฎี อย่างในทฤษฎีของฮอบส์ในสภาวะธรรมชาติ (state of nature) ที่มีสถานการณ์สมมติ ฮอบส์ก็อ้างว่ามนุษย์มีความเท่าเทียมกัน "ความเท่าเทียมกันหมายถึงความเท่าเทียมกับผู้อื่นเมื่อพิจารณารวม ๆ ทั้งทางสรีรวิทยาและความสามารถทางปัญญา "ความเท่าเทียม" ดังกล่าวนี้เป็นความเท่าเทียมทางความสามารถในการได้มาซึ่งอำนาจ" (เนื่องน้อย, 2539, 146) ความเท่าเทียมกันที่พูดถึงในทฤษฎีเหล่านี้จึงเป็น "ความเท่าเทียมกันแบบสมมติ" ไม่ใช่ความเท่าเทียมกันจริง ๆ และไม่ใช่ความเท่าเทียมกันในทุก ๆ ด้านแต่เป็นความเท่าเทียมในบางด้านหรือบางความหมาย

นอกจากนั้นยังอาจกล่าวได้ว่าความเท่าเทียมกันถูกใช้เป็น "เป้าหมาย" ที่เป็นอุดมคติ ซึ่งทฤษฎีความยุติธรรมพยายามหรือต้องการเข้าถึง กล่าวอีกอย่างคือความเท่าเทียมกันเป็นสิ่งที่ "ควร" เป็นเป้าหมายและเป็นเกณฑ์อย่างหนึ่งสำหรับการกระทำของมนุษย์ ดังนั้น ในฐานะเป็นปทัสถาน (norm) และอุดมคติของชีวิตมนุษย์เช่นนี้ ความเท่าเทียมกันจึงถูกเสนอในรูปของสภาพที่เป็นสากลที่ว่า "ทุกคน(ควร)เท่าเทียมกัน" ในประเด็นของความเท่าเทียมกันนี้ความเกื้อกูลและความยุติธรรมจึงไม่ได้ต่างกันมากมายแต่ประการใด เพียงแต่เมื่อเน้นลักษณะสากลมากไปจึงเกิดการมองข้ามลักษณะที่รูปธรรม (concrete) และเฉพาะเจาะจง (particular) ของสถานการณ์ แต่ในภาคปฏิบัติมนุษย์ที่มีธรรมชาติของการเป็นสัตว์มีอารมณ์ความรู้สึกก็มักจะนำประเด็นเหล่านั้นรวมถึงเรื่องของความต้องการและความเกื้อกูลมาประสมด้วย นอกจากนั้น แม้แต่ในเชิงทฤษฎี การประเมินความยุติธรรม ก็ต้องอาศัยความต้องการเป็นมาตรฐาน (standard) อันหนึ่งด้วยเช่นกันดังจะกล่าวถึงข้างหน้า อนึ่ง ลักษณะความเป็นอิสระหรือเป็นเอกเทศ (autonomy) ที่กล่าวกันว่าเป็นลักษณะของบุคคลในทฤษฎีความยุติธรรมก็อาจถือว่าเป็นมุมมองอย่างหนึ่งที่อาจต่างจากมุมมองของจริยธรรมแห่งความเกื้อกูล แต่ไม่ได้หมายความว่าจริยธรรมแห่งความยุติธรรมจะถือว่าในความเป็นจริงคนแต่ละคนไม่เกี่ยวกับคนอื่นเป็นอิสระไม่ต้องอาศัยคนอื่น แต่เป็นการมองความเป็นอิสระในมุมที่ว่าเรื่องศีลธรรมเป็นการเลือกกระทำของคนที่มีอิสระในการเลือกระดับหนึ่ง หาก

คนทำไม่อิสระในการเลือกกระทำ เรื่องความรับผิดชอบทางศีลธรรมจะเป็นไปไม่ได้ การเน้นว่าสิทธิเป็นเรื่องเฉพาะตัวก็ไม่ได้หมายความว่ามนุษย์เป็นอิสระจากคนอื่นโดยสิ้นเชิงและไม่ได้ต้องการให้คิดถึงแต่สิทธิส่วนตัวเพราะมันก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมได้ จึงอาจกล่าวได้ว่า แนวคิดเรื่องความเกื้อกูลและแนวคิดเรื่องความยุติธรรม เป็นมุมมองคนละมุมเท่านั้นเองไม่ได้มีอะไรขัดแย้งกัน

คราวนี้ เราจะมาดูว่า แล้วอะไรคือ “ความยุติธรรม” ซึ่งถ้าเรามองด้วยสายตาที่กว้างไกลและเป็นธรรมก็จะพบว่า ข้อกล่าวหาที่ว่าแนวคิดกระแสหลักของความยุติธรรมมีการแบ่งเพศและทำให้เกิดการกดขี่ทางเพศแก่เหล่าสตรีนั้นเกิดมาจากความคิดของนักคิดบางคนและเกิดจากการกระทำของบุคคลบางคนบางกลุ่มไม่ใช่ทฤษฎีทุกทฤษฎีสอนให้เป็นเช่นนั้น และในความเป็นจริงการกดขี่ทางเพศเช่นนั้นก็ขัดแย้งกับหลักความยุติธรรมด้วย

เมื่อมองในวงกว้าง ความยุติธรรมเป็นมโนทัศน์ที่เกี่ยวโยงอยู่กับความเสมอภาค (equality) สิทธิ (right) กฎ (rule) และเสรีภาพ (liberty) เป็นหลักการเพื่อให้การกระทำต่อกันของมนุษย์เป็นไปในลักษณะที่พึงปรารถนาที่สุดหรือจะมองว่าเพื่อประโยชน์ของคนทุกคนและสังคมโดยส่วนรวมก็คงไม่ผิด และความหมายที่แพร่หลายที่สุดของความยุติธรรมก็คือ ความเป็นธรรมหรือการไม่ได้เปรียบเสียเปรียบกัน (fairness) ซึ่งเป็นความหมายที่รอลส์ทำให้แพร่หลาย เราจึงอาจนิยามความยุติธรรมได้ว่าคือ**ความเป็นธรรมของการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันโดยมุ่งที่จะรักษาหรือส่งเสริมความเสมอภาค สิทธิ หน้าที่และเสรีภาพของคนทุกคนในทุกเวลาและสถานที่** จริยธรรมแห่งความยุติธรรมที่ถูกต้องจึงครอบคลุมการกระทำของเราในทุกบริเวณ

ความยุติธรรมจึงหมายถึงการที่มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์ในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะการแลกเปลี่ยนและการกระทำต่อกันอันเกี่ยวพันกับเรื่องสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ ของมนุษย์ในสังคมอย่างเป็นธรรมหรืออย่างไม่ได้เปรียบเสียเปรียบกัน เมื่อบุคคลแลกเปลี่ยนสินค้าหรือทรัพย์สินสิ่งของกันก็ต้องไม่มีใครในสองฝ่ายที่แลกเปลี่ยนกันนั้นได้เปรียบอีกฝ่ายหนึ่ง เมื่อบุคคลทำการสิ่งใดลงไปก็ควรได้รับการตอบแทนที่เหมาะสมแก่การกระทำของเขาทั้งในแง่ลบและแง่บวก เช่น

เมื่อทำให้เกิดผลผลิตอย่างใดอย่างหนึ่งแก่ผู้อื่นหรือสังคม เขาก็ควรได้รับผลตอบแทนบางอย่างเป็นรางวัลมีเงินทองเป็นอาทิ แต่ถ้าบุคคลใดทำร้ายผู้อื่น เขาก็ต้องได้รับการลงโทษที่สาสมแก่ความผิดของเขา ความยุติธรรมจึงเกี่ยวข้องกับการชดเชยทางสังคม (social compensation) ยิ่งไปกว่านั้น ความยุติธรรมยังเกี่ยวกับการจัดสรรหรือการแบ่งปัน (distribution) ที่เป็นธรรม เช่น คนงานควรได้รับส่วนแบ่งจากผลกำไรอย่างเหมาะสมกับผลงานของตน นักกีฬาก็ต้องได้รับส่วนแบ่งจากการแข่งขันอย่างเหมาะสมกับผลงานของตน หรือแม้กระทั่งบุตรธิดาก็ควรได้รับการเอาใจใส่เลี้ยงดูอย่างเท่าเทียมกัน การเอาใจใส่และปฏิบัติต่อบุตรธิดาอย่างไม่เท่าเทียมกันให้ลูกคนหนึ่งมากกว่าลูกอีกคนหนึ่งด้วยความลำเอียงรักลูกคนหนึ่งมากกว่าอีกคนหนึ่งจัดเป็นการกระทำที่ไม่ยุติธรรม ซึ่งในประเด็นนี้เราก็จะพบว่า ในเรื่องส่วนตัว (private realm) อย่างในครอบครัว ก็มีประเด็นของความยุติธรรมเกี่ยวข้องอยู่ด้วย ไม่ใช่ไม่มีอย่างที่สมมติฐานของรอลส์ถือ (Encyclopedia, 1996, 275)

ดังนั้น ในเรื่องความยุติธรรมในการจัดสรร (distributive justice) และความยุติธรรมทางสังคม (social justice) จึงมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความเกื้อกูลหรือเกี่ยวข้องกับเรื่องส่วนตัว (private realm) ด้วย เพราะอันที่จริงสองเขตแดนนี้ไม่อาจแยกขาดจากกันได้ คนที่เกี่ยวข้องกับเราในด้านสาธารณะหรือส่วนรวม ก็อาจเกี่ยวข้องกับเราในด้านส่วนตัวด้วย เช่น เพื่อนของเราอาจเป็นคนที่ทำธุรกิจเกี่ยวข้องกับธุรกิจของเรา และลำพังในเรื่องส่วนตัวเองก็อาจเกิดการลำเอียงการได้เปรียบเสียเปรียบได้ซึ่งเป็นเรื่องของความยุติธรรม นอกจากนั้น ในการจะตัดสินว่าการกระทำอันใดยุติธรรมต้องใช้มาตรฐานหลายอย่างในการประเมินตัดสินซึ่งมีความต้องการรวมอยู่ด้วย

โจเซฟ พี. เดมาร์โก (Joseph P. DeMarco) กล่าวถึงมาตรฐาน 5 อย่าง คือ การช่วยเหลือ (contribution) อำนาจในการต่อรอง (bargaining power) ความต้องการ (need) ความพยายาม (effort) และคุณค่าทางศีลธรรม (moral worth) ว่าเป็นเกณฑ์ที่ต้องใช้ร่วมกันเพื่อกำหนดตัดสินการชดเชยทางสังคม (social compensation) ที่เหมาะสม ในมาตรฐานทั้ง 5 อย่างเหล่านี้ ความต้องการก็เป็นมาตรฐานอันหนึ่ง กล่าวคือ บุคคลแต่ละคน

ควรได้รับการตอบแทนตามสัดส่วนของความต้องการของเขาหรือเธอ (DeMarco, 1996, 199) หมายความว่าบุคคลควรได้รับสิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตมีอาหารและที่อยู่อาศัย เป็นต้น การไม่ได้รับสิ่งที่จำเป็นเหล่านี้โดยไม่มีเหตุผลอันควรถือว่าเป็นการไม่ยุติธรรม ฉะนั้น ความต้องการที่เป็นเป้าหมายของการตอบสนองของความเกื้อกูลจึงเกี่ยวข้องกับความยุติธรรมด้วย

ในหลักความแตกต่าง (difference principle) ของรอลส์ที่ถือว่าความไม่เท่าเทียมทางทรัพย์สินและอำนาจจะชอบธรรมก็ต่อเมื่อความไม่เท่าเทียมนั้นยังผลให้เกิดการชดเชยประโยชน์แก่ทุกคนโดยเฉพาะแก่สมาชิกที่เสียเปรียบที่สุดของสังคม ก็แสดงถึงความจริงที่ว่า ไม่ใช่ทุกคนเท่าเทียมกันหมด และความไม่เท่าเทียมกันที่เกี่ยวกับเรื่องเพศส่วนมากก็ถือว่าเป็นความไม่ยุติธรรม ดังนั้น ความเท่าเทียมกันจึงเป็นเป้าหมายหรืออุดมคติของเรื่องความยุติธรรมไม่ต่างจากความเกื้อกูล

อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีเกี่ยวกับความยุติธรรมของนักคิดต่าง ๆ ก็มีความเห็นที่ไม่ลงรอยกันเป็นอันมาก เช่น รอลส์ยอมรับการจัดสรรซ้ำ (redistribution) ว่าเข้าได้กับหลักความยุติธรรม ในขณะที่โนซิค (Nozick) ไม่ยอมรับโดยเห็นว่าเป็นการกระทำที่ไม่ยุติธรรมและรัฐสวัสดิการที่มีการเก็บภาษีซึ่งเป็นลักษณะของการจัดสรรซ้ำ จึงเป็นรัฐที่ไม่ชอบธรรมไปด้วย แต่ในที่นี้ได้กล่าวถึงเฉพาะลักษณะกว้าง ๆ ที่เห็นว่าน่าจะครอบคลุมประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างความเกื้อกูลกับความยุติธรรม และหากเรารวมจุดเด่นของทฤษฎีต่าง ๆ เข้าด้วยกันเราจะได้ทฤษฎีความยุติธรรมที่สมบูรณ์ขึ้น เช่น การรวมเอาหลักความยุติธรรมของรอลส์ที่เน้นความเท่าเทียมกันมารวมกับหลักความมีสิทธิ (entitlement) ของโนซิคที่เน้นการจัดสรรที่สอดคล้องกับสิทธิที่แต่ละคนควรได้ก็จะทำให้เราได้หลักความยุติธรรมที่กว้างขวางครอบคลุมใช้งานได้ดีขึ้น ส่วนเนื้อหาของบางทฤษฎีที่ลดค่าความเกื้อกูลและกีดกันสตรีจากเรื่องสาธารณะเป็นสิ่งที่ต้องแก้ไขหรือตัดทิ้งไปเพราะเห็นได้ชัดว่าเป็นอคติเพศชาย (male bias)

ฉะนั้น เท่าที่กล่าวมา คงพอมองเห็นว่า ความเกื้อกูลและความยุติธรรมไม่ได้ต่างกันมากมายถึงขนาดไปด้วยกันไม่ได้และยังมีส่วนที่เกี่ยวข้องกันอยู่

ในการตัดสินปัญหาของความยุติธรรม เราก็ต้องนำเรื่องความสัมพันธ์และความรับผิดชอบที่เป็นเรื่องส่วนบุคคลมาพิจารณาด้วย ไม่ใช่ใช้กฎเดียวตัดสินคนได้ทุกคนเหมือนกันหมดในทุกสถานการณ์ และการที่พวกสตรีนิยมมาเรียกร้องให้ยกระดับคุณค่าของความเกื้อกูลก็เพราะความเกื้อกูลไม่ได้รับความยุติธรรมในการนำมาปฏิบัติ การที่คนไม่ได้รับความเกื้อกูลที่เหมาะสม ก็เป็นปัญหาของความยุติธรรม เช่น คนไข้ควรได้รับการดูแลทางการแพทย์ (medical care) อย่างเพียงพอแต่กลับไม่ได้ ในขณะเดียวกันความไม่ยุติธรรมของความเกื้อกูลเหล่านี้ก็เป็นชนวนให้เกิดความคิดเรื่องความยุติธรรมได้เช่นกัน ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมหรือแนวคิดทั้งสองนี้เราจะกล่าวถึงข้างหน้าให้ละเอียดยิ่งขึ้น เราอาจแยกความแตกต่างระหว่างแนวคิดทั้งสองเป็นว่า ความยุติธรรมเป็นมุมมองที่มุ่งความเป็นอุดมคติจึงมีลักษณะสากลไม่ใช่เรื่องส่วนบุคคลและเป็นนามธรรม และความเกื้อกูลเป็นมุมมองที่มุ่งความเป็นจริงจึงมีลักษณะเป็นเรื่องส่วนบุคคลและเป็นรูปธรรม แต่การแยกนี้ไม่ได้หมายความว่า ความยุติธรรมไม่เกี่ยวข้องกับความเป็นสากลและความยุติธรรมไม่สนใจความเป็นจริง ทั้งสองอาจต่างกันที่วิธีการและเป้าหมาย แต่ยังเกี่ยวข้องกับชีวิตจริงในลักษณะที่คล้ายกันและเกื้อหนุนกัน ความเกื้อกูลเน้นการกระทำที่สอดคล้องกับความสัมพันธ์และความรับผิดชอบในแต่ละสถานการณ์ ส่วนความยุติธรรมเน้นความเป็นธรรมของการกระทำทุกอย่างจึงมีส่วนสัมพันธ์กับความเกื้อกูล เพราะฉะนั้น เราคงพอกล่าวได้ว่า เมื่อให้ความหมายและลักษณะที่ครอบคลุมแก่มโนทัศน์ทั้งคู่ เราก็พอกล่าวได้ว่าทั้งคู่แม้มีความต่างกันอยู่แต่ก็เป็นความต่างที่ไปด้วยกันได้ นอกจากนั้นเราก็จะได้กรอบที่ชัดเจนในการมองความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมทั้งสองต่อไป

ความสัมพันธ์ระหว่างความเกื้อกูลกับความยุติธรรม: ขัดแย้ง แตกต่าง หรือไปด้วยกันได้

ต่อไปเราจะได้นำทัศนะต่าง ๆ เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมแห่งความเกื้อกูลกับจริยธรรมแห่งความยุติธรรมมาวิเคราะห์ เพื่อ

ดูว่าทัศนะแบบใดควรเป็นทัศนะที่ถูกต้องที่สุดหรือเหมาะสมที่สุด เราอาจแบ่งทัศนะเหล่านี้ออกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ ทัศนะที่เห็นว่าความเกื้อกูลและความยุติธรรมขัดแย้งกันหรือไปด้วยกันไม่ได้ ทัศนะที่เห็นว่าความเกื้อกูลและความยุติธรรมเหมาะสำหรับขอบเขต (domain) คนละขอบเขต และทัศนะที่เห็นว่าความเกื้อกลและความยติธรรมไปด้วยกันได้

ทัศนะกลุ่มที่ 1: ความเกื้อกูลและความยุติธรรมไปด้วยกันไม่ได้

ทัศนะกลุ่มนี้เห็นว่า ทั้งสองอย่างกีดกันซึ่งกันและกัน (mutually exclusive) ต้องเลือกเอาอันใดอันหนึ่งจะเอาทั้งคู่ไม่ได้ เหมือนภาพปริศนาของกระต่ายหรือนก และแจกันหรือใบหน้าของสตรี 2 นาง ที่เลือกได้เพียงอย่างเดียว เหตุผลสำหรับทัศนะนี้นอกจากเรื่องความต่างของความเกื้อกูลกับความยุติธรรมที่ได้กล่าวมาแล้ว ยังมีเหตุผลอื่นคือเหตุผลที่ว่าแนวคิดแบบความเกื้อกูลมีขอบข่ายกว้างกว่าและใช้ได้ดีกว่า ในบทความเรื่อง “Justice and Care : the Implications of the Kohlberg-Gilligan Debate for Medical Ethics” (1992) เวอร์จิเนีย ชาร์ป (Verginia Sharpe) อ้างว่า จริยศาสตร์ทางการแพทย์ (medical ethics) แบบอิงหลักความยุติธรรมนั้นมีลักษณะหักล้างตัวเอง (self-defeating) และเป็นจริยธรรมที่มองจากบนลงล่าง (top-down ethic) ที่เสียงของผู้ป่วยหายไป อีกทั้งทำให้ขาดแง่มุมอื่นของความเกี่ยวข้องทางศีลธรรมซึ่งกิลลิแกนเรียกว่า “มิติของความเกื้อกูล” (dimension of care) ในตอนสรุป ชาร์ปอ้างว่า จริยศาสตร์ทางการแพทย์มีขอบข่ายที่กว้างกว่าซึ่งจำเป็นต่อการรวมรูปแบบต่าง ๆ ของการผูกพันและการตอบสนองของมนุษย์ไว้ เช่น ความเกี่ยวพันทางด้านความเกื้อกูล (care concern) และความอ่อนไหว (sensitivity) ซึ่งไม่มีในทฤษฎีทางด้านความยุติธรรม (impartialist theories) แต่ยีน พี. รัมซีย์ (Jean P. Rumsey) แย้งว่า ไม่มีความชัดเจนว่าแนวคิดแบบความเกื้อกูลของชาร์ปจะมีวิธีใดที่จะครอบคลุมหรือใช้จัดการกับปัญหาของความยุติธรรมในบริบทต่าง ๆ ตั้งแต่การจัดสรรแหล่งทรัพยากร (resources) ที่หายากไปจนถึงความเป็นธรรมในสถานการณ์เกี่ยวกับครอบครัวได้อย่างไร (Rumsey, 1997, 102)

เกี่ยวกับทัศนะกลุ่มนี้ เราคงเห็นข้อบกพร่องได้มาก เพราะทัศนะแบบนี้มองข้ามแง่มุมที่หลากหลายของความเกื้อกูลและความยุติธรรมรวมทั้งความเกี่ยวข้องกันจนขาดฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ได้ดังได้กล่าวมาแล้วก่อนหน้านี้และที่จะกล่าวต่อไป

ทัศนะกลุ่มที่ 2: ความเกื้อกูลและความยุติธรรมเหมาะสมกับขอบเขตที่ต่างกัน

ทัศนะกลุ่มนี้เห็นว่า มีศีลธรรมอยู่ 2 แบบ หรือมีแนวทาง (approach) ทางศีลธรรมอยู่ 2 อย่างซึ่งเหมาะแก่วิถีชีวิตของมนุษย์ใน 2 ขอบเขต หลักการของความเกื้อกูลเหมาะสำหรับขอบเขตส่วนตัวหรือเรื่องส่วนตัวของครอบครัวและเพื่อน ส่วนหลักการของความยุติธรรมจะเหมาะสำหรับขอบเขตสาธารณะหรือเรื่องส่วนรวมของชีวิตทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ทั้งนี้เป็นเพราะหลักการแต่ละอย่างเหมาะแก่ความสัมพันธ์ที่มีลักษณะต่างกัน เหตุผลของทัศนะกลุ่มนี้คงพออธิบายได้คร่าว ๆ ดังต่อไปนี้

ในขอบเขตสาธารณะสิ่งที่กระตุ้นให้ปัจเจก (individual) กระทำการคือความใส่ใจที่ใช้เหตุผลเป็นเครื่องมือเพื่อสวัสดิภาพ (well-being) ในระยะยาวของตนเอง ความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกเหล่านี้จึงไม่ใช่เรื่องส่วนบุคคลแต่เป็นเรื่องซึ่งแต่ละคนเกี่ยวข้องกันโดยผ่านสื่อของทรัพย์สินสิ่งของหรืออำนาจที่พวกเขามีไม่เกี่ยวกับคุณค่าเฉพาะตัวและความรู้สึกใด ๆ พวกเขาจึงแลกเปลี่ยนหรือแทนที่กันได้กับคนอื่น ๆ ที่มีทรัพย์สินหรืออำนาจที่เหมือนกัน ศีลธรรมที่เหมาะสมกับความสัมพันธ์แบบนี้จึงต้องมีลักษณะไม่เป็นเรื่องส่วนบุคคลและเป็นสากล ซึ่งเกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนระหว่างปัจเจกที่ต่างฝ่ายต่างก็ไม่รู้จักคุณลักษณะส่วนบุคคล (personal qualities) ของอีกฝ่าย เป็นศีลธรรมที่ระบุถึงสิทธิและหน้าที่ที่มีอยู่ในระหว่างผู้ขายกับผู้ซื้อ ส่วนประกอบหลักของศีลธรรมแบบนี้ก็คือหลักความยุติธรรมเชิงรูปแบบ (principle of formal justice) ซึ่งต้องการให้มีการยอมรับสิทธิและหน้าที่ของกันและกัน และแยกคนออกจากความสัมพันธ์ส่วนบุคคลที่ปัจเจกมีอยู่และจากอารมณ์ความรู้สึกที่พวกเขาอาจรู้สึกต่อกัน ศีลธรรมแบบนี้จึงเข้าไม่ได้กับชีวิตประจำวันในขอบเขตส่วนตัว

ส่วนความสัมพันธ์ในขอบเขตส่วนตัวมีลักษณะเป็นเรื่องส่วนบุคคล กล่าวคือ ปัจเจกแต่ละคนเป็นที่ตั้งของอารมณ์ที่ไม่อาจถ่ายโอนได้ (objects of nontransferable emotions) และเป็นที่ตั้งแห่งคุณค่าและข้อผูกพันเฉพาะ จึงไม่อาจแทนที่กันได้ ความสัมพันธ์อย่างมิตรภาพจึงเป็นไปไม่ได้ในขอบเขตสาธารณะ ในขอบเขตสาธารณะปัจเจกแต่ละคนจะได้รับการให้ค่าในฐานะเป็นหนทาง (means) ไปสู่จุดหมายบางอย่าง แต่มิตรสหายจะกระทำการต่อกันด้วยความเคารพหรือความรักต่อกันเพื่อประโยชน์แก่มิตรของตนนั้น และยังได้รับความสุขจากการได้ช่วยมิตรนั้นอีกด้วย ศีลธรรมที่เหมาะสำหรับความสัมพันธ์แบบนี้จึงควรเป็นศีลธรรมที่ประกอบด้วยความเกื้อกูลที่ให้ความสำคัญแก่อารมณ์ความรู้สึก (emotion) และมีลักษณะเป็นเรื่องส่วนบุคคล

ดังนั้น ตามทัศนะกลุ่มนี้ ความเกื้อกูลและความยุติธรรมจึงเป็นศีลธรรมหรือแนวคิด (perspective) 2 อย่างสำหรับบริเวณ (domain) ที่ต่างกัน แต่เนื่องจากในความเป็นจริงขอบเขตทั้งสองนั้นไม่ได้แยกขาดจากกัน เราจึงไม่อาจแยกความเกื้อกูลและความยุติธรรมออกจากกันได้อย่างเด็ดขาด ในแวดวงธุรกิจหรือการเมือง ผู้ที่เกี่ยวข้องกับเราก็อาจเป็นมิตรของเราด้วยก็ได้ หรือการทำธุรกิจและกิจกรรมทางสังคมและการเมืองก็อาจทำให้เกิดมิตรได้เช่นกัน นอกจากนั้น ที่อ้างว่าเราช่วยมิตรเพื่อประโยชน์แก่ตัวของมิตรเองไม่ได้ถือเพื่อนเป็นหนทางไปสู่จุดหมายปลายทางของตนอย่างในขอบเขตสาธารณะก็ดูจะไม่จริงเสมอไป เพราะมีตัวอย่างเป็นจำนวนมากที่แสดงว่าเราช่วยมิตรเพื่อหวังผลตอบแทนอย่างน้อยก็ในอนาคต ดังนั้น ในอาณาจักรทั้งสองนี้จึงมีความสัมพันธ์ทั้งสองแบบอยู่ด้วยกันอย่างแยกขาดจากกันไม่ได้ เราจึงไม่อาจแยกความเกื้อกูลกับความยุติธรรมออกจากกันอย่างเด็ดขาด

เวอร์จิเนีย เฮลด์ (Verginia Held) ก็เคยเสนอทัศนะที่ดูจะสนับสนุนทัศนะกลุ่มนี้ ในหนังสือ Rights and Goods (1989) โดยเฮลด์เห็นว่าวิถีทางด้านศีลธรรม (moral approach) แต่ละแบบเหมาะสำหรับบริเวณของประสบการณ์ (domains of experience) ที่ต่างกัน แต่เฮลด์ไม่ได้ถือสมมติฐาน (assumption) ที่ว่า แนวคิดเรื่องความเกื้อกูลเหมาะสำหรับบริบทส่วนตัว (private contexts) และแนวคิดเรื่องความยุติธรรมเหมาะสำหรับบริบทสาธารณะ (public

contexts) แต่เฮลด์ก็ยอมรับว่าทัศนะเช่นนี้ยังไม่สมบูรณ์ คือยังไม่มีทฤษฎีที่บูรณาการมาช่วยตัดสินว่าวิธีใดที่เราควรทำตามในแต่ละสถานการณ์เมื่อมีความขัดแย้งกันในวิธีการเหล่านั้น ซึ่งดูเหมือนเฮลด์จะเชื่อว่าปัญหานี้สามารถแก้ได้โดยอาศัยการแก้ไขทฤษฎีและการปฏิบัติไปพร้อม ๆ กัน อย่างไรก็ตามทัศนะของเฮลด์ก็ยังมีปัญหาอยู่ว่า แล้ววิธีแบบไหนจะเหมาะกับบริเวณเฉพาะอันใด และถึงแม้จะตัดสินเลือกวิธีได้แล้ว ก็ยังมีปัญหาว่าเรายังต้องการแนวคิดอื่นอีกหรือไม่ (Rumsey, 1997, 102)

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นทัศนะแบบของเฮลด์หรือแบบอื่นที่แยกความเกื้อกูลออกจากความยุติธรรมล้วนแต่ขัดกับความเป็นจริงที่ว่า 2 ขอบเขตนั้นไม่อาจแยกจากกันอย่างเด็ดขาด และปัญหาของความเกื้อกูลและความยุติธรรมก็เกี่ยวพันกับขอบเขตทั้งสองนั้น ซึ่งจะเข้าใจชัดขึ้นเมื่อเราอภิปรายต่อไปในทัศนะกลุ่มที่ 3 ทัศนะกลุ่มนี้จึงไม่ใช่ทัศนะที่ถูกต้อง

ทัศนะกลุ่มที่ 3: ความเกื้อกูลและความยุติธรรมไปด้วยกันได้

ทัศนะกลุ่มนี้จะเห็นว่า ความเกื้อกูลและความยุติธรรมมีความสัมพันธ์กันไปด้วยกันได้ และชีวิตทางศีลธรรมของมนุษย์จะขาดอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้ แต่ทัศนะในกลุ่มนี้ยังมีความแตกต่างกันอีกดังที่เราจะมาพิจารณาเป็นทัศนะกลุ่มย่อยดังต่อไปนี้

1. ทัศนะที่เห็นว่าความเกื้อกูลเป็นฐานของความยุติธรรมหรือความยุติธรรมต้องขึ้นอยู่กับความเกื้อกูล

ทัศนะแบบนี้จะให้ความสำคัญแก่ความเกื้อกูลมากกว่าความยุติธรรม เห็นว่าความเกื้อกูลมีความเป็นพื้นฐานกว่าทำให้ความยุติธรรมต้องคล้อยตามหรือมีความสำคัญรองลงมา กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือความยุติธรรมต้องขึ้นอยู่กับความเกื้อกูล เป็นการทำให้ความยุติธรรมมีความสำคัญน้อยกว่าความเกื้อกูล เราจะมาพิจารณาทัศนะของเฮลด์และตรอนโตเป็นตัวอย่างสำหรับแนวคิดแบบนี้

ทัศนะของเฮลด์ ในบทความ The Meshing of Care and Justice (1995) เวอร์จิเนีย เฮลด์ อ้างว่า ความยุติธรรมกับความเกื้อกูลและอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความยุติธรรมและความเกื้อกูลสอดคล้องเข้ากันได้ (fit together) โดยที่ความเกื้อกูลในฐานะเป็นคุณค่าทางศีลธรรมขั้นพื้นฐาน (basic moral value) ควรเป็นกรอบ (framework) ทางศีลธรรมที่กว้างกว่าซึ่งความยุติธรรมควรสอดคล้องด้วย (Held, 1995, 128)

เฮลด์เห็นว่า ความเกื้อกูลเป็นศูนย์กลางของศีลธรรมและการเมืองของสตรีนิยม แต่เราต้องบูรณาการความเกื้อกูลเข้าด้วยกันกับแนวคิดเรื่องความยุติธรรม เพราะความเกื้อกูลและความยุติธรรมเป็นคุณค่าที่ต่างกันเป็นคนละวิถีทางสำหรับการตีความปัญหาศีลธรรมและการแสดงความเกี่ยวข้องด้านศีลธรรม (moral concern) แต่ก็ขาดอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้ สำคัญต่อศีลธรรมทั้งคู่ เฮลด์อธิบายว่า ทัศนะที่ถือว่า ความยุติธรรมเหมาะเฉพาะกับขอบเขตสาธารณะของการเมือง และความเกื้อกูลเหมาะเฉพาะกับขอบเขตส่วนตัวของครอบครัว มิตรสหาย และองค์กรการกุศล เป็นทัศนะที่ผิด เพราะทั้งสองบริเวณต่างก็ต้องการทั้งความเกื้อกูลและความยุติธรรม ทั้งความเกื้อกูลและความยุติธรรมต่างก็มีส่วนช่วยเสริมกันและกัน ความยุติธรรมช่วยเสริมความเกื้อกูลไม่ให้มีการได้เปรียบเสียเปรียบในการให้ความเกื้อกูล ช่วยป้องกันการกดขี่เอารัดเอาเปรียบภายในครอบครัวทำให้เกิดการยอมรับในสิทธิส่วนบุคคล ความยุติธรรมเรียกร้องให้เราเลี่ยงการมีบิดาหรือมารดาเป็นใหญ่ในครอบครัว (paternalistic and maternalistic domination) และในขอบเขตสาธารณะความเกื้อกูลก็ช่วยกระตุ้นให้สังคมและการเมืองใส่ใจและจัดให้มีความเกื้อกูลมากขึ้น การให้หลักประกันได้ว่าความเกื้อกูลสามารถหาได้สำหรับผู้ที่ต้องการความเกื้อกูลควรเป็นเรื่องสำคัญทางการเมือง (central political concern) ความเกื้อกูลจึงเป็นหน้าที่หรือภาระของรัฐและผู้ชายด้วยไม่ใช่เป็นหน้าที่หรือเป็นงานเฉพาะของผู้หญิงหรืออยู่เฉพาะภายในขอบเขตส่วนตัว

เฮลด์ชี้แจงต่อไปว่า เมื่อเกิดความขัดแย้งระหว่างความเกื้อกูลกับความยุติธรรม เราจะประนีประนอมหรือแก้ไขได้อย่างไร เฮลด์เห็นว่าปัญหานี้แก้ได้โดยดูที่น้ำหนักของความสำคัญที่มากกว่า (priority) แต่ฝ่ายใดมีน้ำหนัก

มากกว่า เฮลด์เห็นว่าความยุติธรรมไม่ได้มีความสำคัญเหนือกว่าความเกื้อกูล เพราะจากตัวอย่างของ สวัสดิการ (welfare) แสดงให้เห็นว่าความยุติธรรมต้องคล้อยตามความเกื้อกูล กล่าวคือ การมองเรื่องสิทธิทางด้านสวัสดิการ (welfare right) ต้องอิงเรื่องความต้องการ เพราะสวัสดิการก็คือสิ่งที่แต่ละบุคคลมีสิทธิที่จะได้รับภายใต้เงื่อนไขของความต้องการ คือเป็นสิทธิพื้นฐานที่รับประกันว่าบุคคลจะได้รับทรัพยากรที่จำเป็นหรือที่ต้องการสำหรับการดำรงชีพ สิ่งที่จะเป็นสวัสดิการที่คนควรมีสิทธิได้รับเป็นสิ่งที่บุคคลต้องการ เรื่องสิทธิในสวัสดิการที่เป็นส่วนหนึ่งของเรื่องความยุติธรรมจึงต้องอิงเรื่องความต้องการที่เป็นเรื่องของความเกื้อกูล และจะถือว่าความยุติธรรมเป็นเกณฑ์ขั้นต่ำของศีลธรรม ส่วนความเกื้อกูลจะเกี่ยวข้องกับสิ่งที่อยู่เหนือเรื่องหน้าที่ เช่น การเกื้อกูลเด็กเกี่ยวข้องมากกว่าแค่การให้เกียรติแก่สิทธิของเด็ก ก็ยังไม่ถูกต้องนัก เพราะอาจมีความยุติธรรมในความหมายที่กว้างขึ้นของการเข้าใจเรื่องสิทธิ ความเท่าเทียมและความเคารพ อีกทั้งความเกื้อกูลระดับน้อยสุด (minimums of care) ที่จำเป็นต้องจัดหาให้เพื่อการมีชีวิตอยู่ได้ก็มีอยู่อย่างแน่นอนซึ่งยังไม่ใช่เรื่องที่เหนือหน้าที่

นอกจากนั้น จะถือว่าความยุติธรรมและสิทธิทำให้เกิดการควบคุมทางศีลธรรมขั้นสูงสุด (absolute moral constrain) ที่เราใช้ในการแสวงหาชีวิตที่ดีซึ่งจะรวมไปถึงการพัฒนาความสัมพันธ์เกี่ยวกับความเกื้อกูลด้วยก็ยังไม่ถูกต้อง เพราะความเกื้อกูลขั้นพื้นฐานอย่างการตอบสนองความต้องการของลูก ๆ ของเราก็ทำให้เกิดการควบคุมขั้นสูงได้เช่นกัน ดังนั้นเพื่อแก้ปัญหานี้ เฮลด์จึงเสนอว่า ความเกื้อกูลควรเป็นกรอบทางศีลธรรมที่กว้างกว่าซึ่งความยุติธรรมควรสอดคล้องด้วย เธอเห็นว่า ความเกื้อกูลเป็นคุณค่าทางศีลธรรมที่พื้นฐานสุด ไม่มีความเกื้อกูล ชีวิตก็มีไม่ได้ แต่ถ้าไม่มีความยุติธรรมชีวิตยังอาจเป็นไปได้ เฮลด์อธิบายว่า ชีวิตเป็นอันมากดำเนินไปโดยปราศจากความยุติธรรมโดยที่ยังเป็นชีวิตที่ดีพอใช้ และมีความยุติธรรมเพียงเล็กน้อยภายในครอบครัว แต่มีความเกื้อกูลมาก เราจึงสามารถมีความเกื้อกูลโดยไม่มีความยุติธรรม แต่ปราศจากความเกื้อกูลก็ไม่มีใครให้เคารพไม่ว่าจะในระบบของสิทธิที่เป็นเรื่องส่วนรวม หรือภายในครอบครัว

อย่างไรก็ตาม ทัศนะเช่นนี้ของเฮลด์ดูไม่ถูกต้องนัก ดังที่อูมา นารยัน (Uma Narayan) วิจารณ์ไว้ว่า การใส่ใจต่อสิ่งที่เกิดในบางครอบครัวก็เผยให้เห็นว่ามีสถานการณ์ที่หากปราศจากความยุติธรรม ความเกื้อกูลก็อาจจะล้มเหลวได้ เช่น ในอินเดียมีปริมาณของประชากรผู้หญิงมากและในสังคมอินเดียผู้หญิงเสียเปรียบผู้ชายโดยเฉพาะเรื่องการสู่ขอผู้ชาย ทำให้เด็กผู้หญิงในอินเดียไม่เป็นที่พึงปรารถนาของพ่อแม่เท่าไหร่นักจึงทำให้เด็กผู้หญิงอินเดียได้รับความเกื้อกูลด้อยกว่าเด็กผู้ชาย ความไม่ยุติธรรมในการเกิดมาเป็นผู้หญิงจึงทำให้มีปัญหาแก่ความเกื้อกูล หากยังไม่มีความยุติธรรมมากขึ้นจนพอจะเปลี่ยนความหมายทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับผู้หญิงและการมีลูกผู้หญิงในสังคม ความเกื้อกูลก็อาจล้มเหลว ซึ่งผู้เขียนก็เห็นด้วยเพราะในอินเดียแม้แต่ในปัจจุบันก็ยังมีสภาพเช่นนี้อยู่โดยทั่วไป บางถิ่นหนักถึงขนาดพอลูกที่เกิดมาเป็นผู้หญิงก็จะฆ่าทิ้งเลยเพราะถ้าเลี้ยงจนโตก็ไม่มีเงินไปขอผู้ชายมาเป็นสามีให้ลูกสาวและจะอยู่เป็นโสดจนแก่ก็ถูกสังคมประณาม ความไม่ยุติธรรมในสังคมจึงทำให้ความเกื้อกูลล้มเหลวได้ จึงไม่จริงเสมอไปที่ว่าปราศจากความยุติธรรมชีวิตก็ยังอยู่ได้และความเกื้อกูลก็ยังเป็นไปได้ และชีวิตที่ปราศจากความยุติธรรมถึงแม้จะอยู่ได้แต่ก็ไม่ใช่ชีวิตที่ดีขนาดพอใช้ได้อย่างที่เฮลด์เข้าใจ เพราะในความเป็นจริงความยุติธรรมเกี่ยวข้องกับเกือบจะทุกแง่มุมของชีวิตและที่ใดที่เกิดความไม่ยุติธรรมก็มักเกิดความยุ่งยากวุ่นวายยากจะหาความสุขได้ ชีวิตที่ขาดความยุติธรรมจึงยากจะมีความสุขแม้เพียงแค่พอประมาณ ทั้งความเกื้อกูลและความยุติธรรมจึงน่าจะเสริมกันมากกว่าที่ความเกื้อกูลจะเป็นกรอบที่ความยุติธรรมต้องสอดคล้องด้วย

นอกจากนั้น ในกรณีที่เกิดขัดแย้งกันที่เฮลด์เห็นว่า ความเกื้อกูลควรมีน้ำหนักความสำคัญมากกว่าเพื่อแก้ปัญหานี้ ก็ดูจะอ่อนเหตุผลไป เพราะคงพูดได้ยากว่าในทุกกรณีที่ขัดแย้งกัน ความเกื้อกูลจะต้องเป็นตัวตัดสินหรือเราจะต้องเลือกความเกื้อกูลเป็นหลักเสมอไป ในความเป็นจริงน่าจะเป็นว่าเราต้องดูรายละเอียดของแต่ละสถานการณ์แล้วจึงจะตัดสินได้ว่า ควรใช้อะไรเป็นเกณฑ์ตัดสินกันแน่ และในภาคปฏิบัติก็ค่อนข้างยากที่จะตัดสินว่าควรให้น้ำหนักความสำคัญแก่อะไร เช่น ในการตัดสินว่านักศึกษาคนใดควรได้รับทุน

การศึกษา แต่หนึ่งในจำนวนนักศึกษาเหล่านั้นมีลูกของกรรมการตัดสินอยู่ด้วย และทุนการศึกษานั้นก็มีความจำเป็นต่อนักศึกษาคนนั้นมากด้วย หากพ่อหรือแม่ที่เป็นกรรมการช่วยลูกตัวเองที่มีคุณสมบัติด้อยกว่านักศึกษาคนอื่นก็จะเป็นการไม่ยุติธรรมต่อนักศึกษาที่คุณสมบัติที่เหนือกว่า แต่ถ้าไม่ช่วยก็เหมือนไม่ได้ตอบสนองความจำเป็นของลูก ในกรณีเช่นนี้เราจะตัดสินได้อย่างไรว่าควรใช้ความเกื้อกูลหรือความยุติธรรมเป็นเกณฑ์ ถ้าใช้ความเกื้อกูลเป็นเกณฑ์อย่างที่เฮลด์ว่าก็จะเสียความยุติธรรมที่ดูเหมือนคนส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญมากกว่า หรือต้องหาสิ่งอื่นมาเป็นเกณฑ์ที่สามมาตัดสินอีกต่อหนึ่ง ซึ่งท้ายสุดจะกลายเป็นปัญหาถดถอยอย่างไม่มีสิ้นสุด **(infinite regress)**

ทัศนะของตรอนโต ตรอนโตเห็นว่าความยุติธรรมที่ปราศจากแนวคิดของความเกื้อกูลจะไม่สมบูรณ์ ตามทัศนะของตรอนโต หลักฐานที่ดีสุดของการอ้างเหตุผล **(argument)** นี้น่าจะได้จากข้อโต้เถียงของซูซาน โอกิน หลง **(Susan Okin Long)** หลงให้เหตุผลว่า ทัศนะเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ที่อยู่ในแนวทางของการเกื้อกูล **(caring approach)** จำเป็นสำหรับแก้ข้อบกพร่องในทฤษฎีความยุติธรรมของรอลส์ นั่นคือไม่มีเหตุผลว่าทำไม สถานการณ์แรกเริ่ม **(original position)** ของรอลส์จึงควรถือว่า คนเราไม่สนใจกันและกัน **(mutually disinterested)** มากกว่าที่จะเกี่ยวพันกัน **(mutually engaged)** ในการให้เหตุผลนี้ หลงได้บรรยายทัศนะเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ซึ่งคล้ายกับทัศนะเรื่องการอาศัยกันหรือขึ้นต่อกัน **(interdependence)** ที่ตรอนโตโยงเข้ากับความเกื้อกูล **(Tronto, 1993, 167)** แสดงว่าตามทัศนะของตรอนโต ลักษณะการอาศัยกันของมนุษย์เป็นองค์ประกอบสำคัญในการแก้ไขข้อบกพร่องของทฤษฎีความยุติธรรมโดยเฉพาะของรอลส์ เพราะมนุษย์ไม่ได้อยู่ตามลำพังโดยไม่ต้องสนใจหรือไม่ต้องเกี่ยวข้องกับคนอื่น ตรอนโตเห็นว่า ลักษณะต่าง ๆ ของความสัมพันธ์ของมนุษย์และการกระทำหรือการปฏิบัติต่าง ๆ ของมนุษย์เป็นตัวบอก หรือเปลี่ยนสิ่งที่เรายอมรับว่าเป็นสิ่งมีเหตุผล **(rational)** อย่างไรก็ตาม ทัศนะของตรอนโตมองความยุติธรรมเพียงบางมุม ที่จริง แนวคิดของความเกื้อกูลเองก็ไม่สมบูรณ์หากใช้เพียงลำพัง การมองเพียงบางส่วนที่ความเกื้อกูลช่วยเสริมทฤษฎีความยุติธรรมโดยไม่มองส่วนที่ความยุติธรรม

ช่วยเสริมทฤษฎีของความเกื้อกูลแล้วสรุปว่า ความยุติธรรมปราศจากแนวคิดของความเกื้อกูลแล้วไม่สมบูรณ์ดูจะด่วนสรุปไปหน่อยไม่ค่อยให้ความเป็นธรรมแก่ทฤษฎีความยุติธรรม

นอกจากนั้น ในบทความ **Care as Basis for Radical Political Judgments (1995)** ตรอนโตก็เห็นว่า กรอบที่ดีสุดสำหรับความคิดทางศีลธรรมและทางการเมืองก็คือกรอบที่ทำให้ได้บรรยากาศที่ดีที่สุดสำหรับการตัดสินทางการเมือง **(political judgments)** ที่ดี ซึ่งเธอเห็นว่า ทฤษฎีสากลของความยุติธรรมไม่สมบูรณ์พอสำหรับเรื่องนี้ เพราะทฤษฎีเหล่านี้ไม่สามารถแยกการสร้างอุดมคติ **(idealization)** ออกจากการคัดสรร **(abstraction)** กล่าวคือในกระบวนการการคัดสรร นอกจากทฤษฎีจะคัดส่วนประกอบที่สำคัญเอาไว้แล้วยังได้คัดเอาส่วนที่เป็นอุดมคติไว้ด้วยและที่สำคัญคือตรอนโตเห็นว่าผู้สร้างทฤษฎีเหล่านี้มักจะเห็นว่าแนวคิดของตนถูกต้องมากกว่าที่จะเป็นตัวสร้างอุดมคติ **(idealizations)** อย่างไรก็ตามแม้ข้อบกพร่องนี้อาจมีส่วนเป็นจริง ผู้เขียนก็เห็นว่ายังไม่พอที่จะสรุปว่า ทฤษฎีของความยุติธรรมไม่เหมาะที่จะเป็นกรอบ หรือทฤษฎีแบบใดแบบหนึ่งเพียงแบบเดียวควรเป็นกรอบสำหรับความคิดทางศีลธรรมและทางการเมือง เพราะทฤษฎีของความยุติธรรมก็มีส่วนดีพอที่จะนำมาใช้เป็นกรอบความคิดได้และการมีความเห็นส่วนตัวหรือสิ่งที่ต้องการให้เป็นอุดมคติปนอยู่ไม่ได้หมายความว่าทฤษฎีเหล่านั้นใช้ไม่ได้ อีกทั้งทฤษฎีส่วนมากแม้แต่ทฤษฎีของความเกื้อกูลก็ยากจะหนีพ้นเหตุการณ์เช่นนี้เนื่องจากผู้สร้างทฤษฎีโดยทั่วไปก็มักจะเห็นว่าแนวคิดของตนถูกเกือบทั้งนั้น นอกจากนั้น การมีทฤษฎีเพียงประเภทเดียวไม่อาจครอบคลุมแง่มุมต่าง ๆ ของชีวิตทางศีลธรรมและการเมืองที่มีความหลากหลายซับซ้อน

ตรอนโตเห็นว่า จริยธรรมแห่งความเกื้อกูลเป็นวิถีทางที่น่าปรารถนากว่า เพราะใช้ชี้นำการตัดสินอย่างได้ผลในภาคปฏิบัติมากกว่า ด้วยว่าความคิดเรื่องความเกื้อกูล **(notions of care)** นอกจากจะทำให้ความคิดทางปรัชญาและการเมืองซับซ้อนขึ้นเป็นอย่างมากแล้ว ยังเพิ่มความเป็นไปได้ที่การคิดของเราจะตรงกับความเป็นจริงของประสบการณ์มนุษย์มากขึ้น อย่างเช่นองค์ประกอบอย่างหนึ่งของความเกื้อกูลคือความใส่ใจ **(attentiveness)** หรือการ

เอาใจใส่ (care about) ผู้อื่นทั้งหมด เป็นการกระตุ้นให้คนหวนกลับมาหารายละเอียดของกระบวนการความเกื้อกูล และโครงสร้างต่าง ๆ ในชีวิตจริง ซึ่งช่วยป้องกันการสร้างอุดมคติ (idealization) ได้ดีกว่าทฤษฎีของความยุติธรรม และช่วยให้คนที่เคยถูกกีดกันได้เข้ามามีส่วนร่วมในวาทกรรม (discourse) องค์ประกอบนี้ของความเกื้อกูลทำให้เกิดการข้าม (shift) สิ่งที่เรียกว่า "ความรู้" ในการตัดสิน (judgments) ทางปรัชญาและการเมือง คือการให้ความใส่ใจแก่ทุกคนไม่ใช่เฉพาะกลุ่มอย่างแต่ก่อน

ตามทัศนะตรอนโต การข้ามนี้ทำให้ต้องมีการข้ามในสิ่งที่เป็นองค์ประกอบของความคิดเรื่อง ความควรได้รับ (desert) คือความคิดที่ว่าใครควรได้รับอะไร อย่างไร เมื่อความคิดเรื่องความควรได้รับเปลี่ยนไป ความคิดเรื่องความยุติธรรมก็เปลี่ยนไปด้วย เพราะความคิดเรื่องความยุติธรรมอย่างความยุติธรรมในฐานะความเป็นธรรมต้องอาศัยความหมายของความควรได้รับ เช่น "ทุกคนสมควรได้รับสิทธิ" จริยธรรมแห่งความเกื้อกูลให้ชุดของมาตรฐานสำหรับความควรได้รับ คือ ประชาชนมีสิทธิได้รับสิ่งที่พวกเขาต้องการ เพราะพวกเขาต้องการมัน ประชาชนมีสิทธิได้รับความเกื้อกูล เพราะพวกเขาเป็นส่วนหนึ่งของความสัมพันธ์ของความเกื้อกูลที่กำลังดำเนินไปอยู่ (Tronto, 1995, 146)

อย่างไรก็ตาม แม้จะจริงอย่างที่ตรอนโตว่า ความเกื้อกูลให้มาตรฐานสำหรับความควรได้รับที่มีผลต่อทัศนะในเรื่องความยุติธรรมเกี่ยวกับการตัดสินว่าใครควรได้รับอะไรอย่างไรจึงจะเป็นธรรม แต่นั่นก็เป็นเพียงส่วนหนึ่งของมาตรฐานที่ความยุติธรรมใช้เกี่ยวกับการชดเชยทางสังคมดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ไม่ใช่มาตรฐานทั้งหมดที่ความยุติธรรมต้องใช้ ความเกื้อกูลจึงไม่ได้กำหนดมาตรฐานทั้งหมดของความยุติธรรม

ยิ่งไปกว่านั้น แม้ความยุติธรรมจะมีส่วนที่อาศัยความเกื้อกูล แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าความยุติธรรมต้องอาศัยความเกื้อกูลโดยสิ้นเชิงหรือเป็นส่วนย่อยที่รวมอยู่ในความเกื้อกูล เพราะความยุติธรรมก็มีลักษณะเฉพาะตัว และความเกื้อกูลก็ต้องอาศัยความยุติธรรมด้วยเช่นกัน แม้แต่ความเกื้อกูลที่ทำด้วยความหวังดียังอาจเป็นอันตรายได้หากปราศจากความยุติธรรมมาเสริม

อนึ่ง จากที่ตรอนโตกล่าวมานั้น ความเกื้อกูลดูจะเป็นฐานหรือเงื่อนไขที่ต้องมีก่อนสำหรับความยุติธรรม แต่นารยันก็ชี้ให้เห็นว่า อย่างน้อยในบางกรณีความยุติธรรมอาจเป็นเงื่อนไขที่ต้องมีก่อน (precondition) สำหรับความเป็นไปได้ของการเกื้อกูล (caring for) และการเอาใจใส่ (caring about) คนบางคน นั่นก็คือ เราจะใส่ใจอยากช่วยและลงมือช่วยใครบางคนได้อาจต้องมีการยอมรับและเสริมกำลังแก่ความยุติธรรมก่อนจึงจะทำได้ หากไม่มีความยุติธรรมในเรื่องการกระจายอำนาจและความรู้ความสามารถก็จะทำให้เราไม่มีอำนาจหรือไม่มีความสามารถที่จะช่วยเหลือคนในบางสถานการณ์ได้ การจะคิดและทำกิจกรรมของความเกื้อกูลได้บางครั้งก็ต้องอาศัยการมีความยุติธรรมอยู่ก่อนด้วยเช่นกัน

ดังนั้น ทัศนะของตรอนโตจึงยังมองความยุติธรรมในกรอบที่แคบไป ต้องขยายมุมมองเกี่ยวกับความยุติธรรมให้กว้างขึ้นจะได้มองเห็นว่า เป็นการยากที่จะบอกว่าความเกื้อกูลเป็นกรอบที่เหมาะสำหรับความคิดทางศีลธรรมและการเมือง และเป็นศูนย์กลางกว่าความยุติธรรม

2. ทัศนะที่เห็นว่าความเกื้อกูลต้องรวมอยู่ในความยุติธรรมจึงจะสมบูรณ์

ทัศนะกลุ่มนี้ปัจจุบันดูจะไม่ค่อยได้รับความสนใจนัก และเป็นการมองในมุมกลับกันกับทัศนะกลุ่มแรกซึ่งคงไม่ยากที่เราจะมองเห็นว่า เป็นทัศนะที่ไม่ถูกต้อง ตรอนโตก็ไม่เห็นด้วยกับทัศนะแบบนี้เธอกล่าวว่า นักเขียนที่เป็นสตรีนิยมจำนวนมากยืนยันว่าทฤษฎีของความเกื้อกูลไม่สมบูรณ์นอกจากได้รวมอยู่ในทฤษฎีของความยุติธรรมด้วย นักทฤษฎีความเกื้อกูลบางคนดูเหมือนจะจับประเด็นในมโนทัศน์ของความยุติธรรมไม่ได้ การเข้าใจผิดนี้ทำให้นักทฤษฎีความยุติธรรมของสตรีนิยมไม่พิจารณาหรือกังขาต่อแนวคิดของความเกื้อกูล (Tronto, 1993, 166-167) การมองว่าความยุติธรรมมีกรอบกว้างกว่าเพราะครอบคลุมการกระทำทุกชนิดและสำคัญกว่าจนความเกื้อกูลต้องมาอิงอยู่ด้วยเป็นการมองแคบไปคล้ายกับทัศนะกลุ่มแรกที่เพิ่งกล่าวมานั้น และความกว้างกว่าเพียงอย่างเดียวไม่ได้ แสดงว่า (entail) สิ่งที่แคบกว่าจะต้องมาขึ้นอยู่ด้วย เนื่องจากมีสมมติฐาน (assumption) และแนวทาง (approach)

ต่างกัน เหมือนวิธีบรรยายสิ่งเดียวกันแต่เป็นคนละวิธี แม้วิธีหนึ่งจะบรรยายได้พิสดารกว่าแต่ก็ไม่ได้หมายความว่าวิธีที่พิสดารน้อยกว่าจะต้องรวมอยู่ในวิธีที่พิสดารกว่า เช่น วิธีอธิบายความเป็นมาของจักรวาลของวิทยาศาสตร์กับของศาสนาต่างกัน ถึงแม้วิธีของวิทยาศาสตร์พิสดารกว่า ก็ไม่ได้หมายความว่าวิธีของศาสนาก็รวมอยู่หรือขึ้นอยู่กับวิธีของวิทยาศาสตร์ด้วย นอกจากนั้นยังสามารถมองอีกมุมว่า ความเกื้อกูลมีความเป็นพื้นฐานกว่าความยุติธรรมจึงมีขอบข่ายที่กว้างกว่าดังจะเห็นจากทัศนะของเฮลด์เป็นตัวอย่าง

3. ทัศนะที่เห็นว่าความเกื้อกูลและความยุติธรรมมีความสัมพันธ์กันแต่ไม่ได้ขึ้นต่อกัน

ทัศนะกลุ่มนี้เห็นว่า ความเกื้อกูลและความยุติธรรมมีความเกี่ยวข้องกันแต่เป็นอิสระต่อกันไม่ใช่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไปขึ้นกับอีกฝ่าย ตามทัศนะกลุ่มนี้ความเกื้อกูลและความยุติธรรมต่างก็เป็นแนวคิดที่แสดงถึงประสบการณ์ที่มีลักษณะต่างกัน แนวคิดเรื่องความยุติธรรมเน้นที่หลักการทั่วไปอันเป็นสากลของความเป็นธรรม สิทธิ และหน้าที่ (general, universal principles of fairness, rights and duties) ส่วนแนวคิดเรื่องความเกื้อกูลเน้นที่ความสัมพันธ์และความรับผิดชอบส่วนบุคคล (personal relationship and responsibilities) พร้อมทั้งพันธะกรณี (obligations) ที่มาจากความสัมพันธ์เหล่านั้น ซารา รุดดิก (Sara Ruddick) เห็นว่า แนวคิดทั้งสองเป็นทฤษฎีที่พัฒนามาดีแล้ว แต่ละทฤษฎีมีสมมติฐาน (assumptions) และแนวทางด้านญาณวิทยา (epistemological approach) เป็นของตัวเอง และทั้งคู่ต่างก็จำเป็นสำหรับการเข้าใจประสบการณ์ทางศีลธรรม ดังนั้น การบูรณาการแนวคิดแต่ละอย่างเข้าด้วยกันจึงควรคงไว้ “โดยไม่เอาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไปขึ้นกับอีกฝ่าย (subordinate)” (Ruddick in Held, 1995, 204)

ผู้เขียนเห็นว่าทัศนะกลุ่มนี้มีเหตุผลดีที่สุด ไม่ควรมีฝ่ายใดไปขึ้นอยู่กับอีกฝ่าย เพราะนอกจากเหตุผลของทัศนะสองกลุ่มแรกจะยังมีข้อบกพร่องแล้ว เหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ความเกื้อกูลและความยุติธรรมมีลักษณะเฉพาะตัวซึ่งแม้จะมีความเกี่ยวโยงหรืออิงอาศัยกันอยู่แต่การอิงอาศัยกันดังกล่าว

ก็ไม่เพียงพอที่จะทำให้แนวคิดทั้งสองที่มีลักษณะเฉพาะตัวต่างกันมาขึ้นต่อกันในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือในลักษณะที่ฝ่ายหนึ่งเป็นฐานของอีกฝ่ายหนึ่ง ด้วยว่าสิ่งที่จะเป็นฐานหรือเป็นกรอบที่อีกสิ่งหนึ่งต้องลงรอยเข้าด้วยนั้นควรเป็นสิ่งที่สิ่งอื่นที่ขึ้นอยู่ด้วยนั้นมาขยายหรือคล้อยตามในลักษณะที่ไม่เกินขอบเขตของสิ่งที่เป็นฐานนั้นและสิ่งที่เป็นฐานต้องเป็นตัวชี้ขาดได้ ตัวอย่างเช่น รัฐธรรมนูญถือได้ว่าเป็นฐานของกฎหมายอื่น ๆ มีกฎหมายอาญา เป็นต้น เพราะกฎหมายเหล่านี้ต้องบัญญัติขึ้นมาภายในกรอบของรัฐธรรมนูญที่เป็นกฎหมายแม่ไม่สามารถเกินขอบเขตของรัฐธรรมนูญและรัฐธรรมนูญเป็นตัวชี้ขาดว่ากฎหมายใดที่บัญญัติขึ้นมาใช้ได้ไม่ได้อย่างไร แต่ความยุติธรรมและความเกื้อกูลไม่ได้มีความสัมพันธ์ต่อกันในลักษณะเช่นนี้ ต่างก็มีขอบเขตของตนที่อยู่นอกขอบเขตของอีกฝ่าย บางสิ่งที่ความเกื้อกูลเกี่ยวข้องความยุติธรรมไม่เกี่ยวก็มี เช่น การเห็นคุณค่าของตนและความรู้สึกที่มีต่อผู้อื่น บางสิ่งที่ความยุติธรรมมีความเกื้อกูลไม่เกี่ยวก็มี เช่น รูปแบบหรือระเบียบที่มีเหตุผลสำหรับการติดต่อค้าขายกันเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม และเมื่อว่ากันอย่างอุกฤษฏ์ ความเกื้อกูลไม่สามารถใช้แทนความยุติธรรมได้และความยุติธรรมก็ไม่สามารถใช้แทนความเกื้อกูลได้เพราะเป็นคนละมุมมองซึ่งทำให้ไม่มีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดสามารถชี้ขาดอีกสิ่งหนึ่งได้ เหมือนกรรมการให้คะแนนการชกมวยไม่สามารถยุติการแข่งขันแทนกรรมการห้ามบนเวทีได้ และกรรมการบนเวทีก็ไม่อาจให้คะแนนแทนกรรมการให้คะแนนได้ ดังนั้น ในเรื่องเดียวกันจึงเกี่ยวข้องกันคนละมุม เช่น กรณีดูแลคนไข้ ความเกื้อกูลจะมองว่าควรเกื้อกูลคนไข้อย่างไรจึงจะเหมาะกับความต้องการของเขาและเหมาะกับความสามารถของผู้ให้ความเกื้อกูล ส่วนความยุติธรรมจะดูในแง่ว่าการดูแลคนไข้คนหนึ่งจะต้องไม่ลืมคนไข้รายอื่นที่รออยู่ด้วย เกี่ยวกับการจัดสรรทางสังคม (social distribution) ความเกื้อกูลอาจเน้นที่เรื่องว่ามีงานความเกื้อกูลอะไรที่ยังขาดแคลนอยู่ ส่วนความยุติธรรมก็จะเน้นว่าควรแบ่งสรรกันอย่างไรจึงจะไม่มีการได้เปรียบเสียเปรียบ

ในกรณีที่เราจะหาฐานสำหรับความเกื้อกูลหรือความยุติธรรม ผู้เขียนเห็นว่า ความสุขน่าจะเป็นฐานหรือกรอบของความเกื้อกูลและความยุติธรรมได้ดีกว่าการที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะเป็นฐานของอีกฝ่าย เพราะทั้งความเกื้อกูล

และความยุติธรรมต่างก็มีเป้าหมายอยู่ที่ความสุขของคนแต่ละคนตลอดถึงสังคมโดยส่วนรวม การที่ต้องมาคิดถึงเรื่องความเกื้อกูลและความยุติธรรมก็เพราะถ้าสิ่งเหล่านี้บกพร่องจะทำให้เกิดทุกข์และความสุขก็หายไปซึ่งคนทั่วไปไม่ปรารถนา ความสุขจึงสามารถใช้เป็นกรอบและเป็นเกณฑ์ตัดสินสำหรับความเกื้อกูลและความยุติธรรมได้ ถ้าหากความเกื้อกูลหรือความยุติธรรมใดเป็นไปเพื่อความสุขหรืออย่างน้อยต้องไม่ก่อให้เกิดทุกข์ความเกื้อกูลและความยุติธรรมนั้นก็ใช้ได้ ถ้าตรงกันข้ามก็ใช้ไม่ได้ ดังนั้น ความเกื้อกูลและความยุติธรรมจึงน่าจะขึ้นอยู่กับ (base on) ความสุขมากกว่าที่จะไปขึ้นอยู่กับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ที่กล่าวมานี้หมายถึงในกรณีที่ต้องการฐานสำหรับความเกื้อกูลและความยุติธรรม ซึ่งที่จริงคงไม่จำเป็น และคงต้องถกเถียงกันอีกมากในประเด็นนี้จึงจะขอข้ามไป

ดังนั้น ความเกื้อกูลและความยุติธรรมจึงมีขอบเขตต่างกัน มีวิธีการเข้าถึงเป้าหมายต่างกันหรือเป็นการมองคนละมุม การจะให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นฐานหรือกรอบของอีกฝ่ายหนึ่งจึงไม่ค่อยมีน้ำหนัก การที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดขึ้นกับอีกฝ่ายในบางครั้งบางกรณีอย่างที่ตรอนโตและเฮลด์พูดถึงไม่ได้หมายความว่าจะต้องเป็นเช่นนั้นตลอดไป ทัศนะที่ดีสุดจึงน่าจะเป็นว่า จริยธรรมทั้งสองอย่างมีความสัมพันธ์ต่อกันและช่วยเหลือกันมากกว่าที่จะขึ้นต่อกัน ซึ่งนอกจากเหตุผลต่าง ๆ ที่ได้แสดงมาจะทำให้เข้าใจความสัมพันธ์แบบนี้แล้ว เราคงจะเข้าใจทัศนะนี้ชัดเจนยิ่งขึ้นเมื่อเรานำภาพรวมของบทบาทที่ความเกื้อกูลและความยุติธรรมมีต่อกันมากล่าวไว้ในที่นี้ด้วย

บทบาทที่ความเกื้อกูลมีต่อความยุติธรรม

1. ความเกื้อกูลให้มาตรฐานบางอย่างแก่ความยุติธรรมในเรื่องการชดเชยทางสังคม ได้แก่ ความต้องการ ซึ่งได้อภิปรายมาแล้ว

2. ความเกื้อกูลทำให้เกิดความยุติธรรม กล่าวคือ ความยุติธรรมและสิทธิต่าง ๆ อาจเกิดจากความรู้สึกบางอย่างที่มีต่อตนเองและผู้อื่น เช่น ทาสเกิดความรู้สึกว่าตัวเองมีค่าจึงรู้ถึงค่าของตัวเองและค้นพบสิทธิในเรื่องศักดิ์ศรีของมนุษย์ และความต้องการความยุติธรรมอาจเกิดจากการได้เห็นคนไม่ได้

รับการดูแลอย่างที่ควรเป็น อย่างลูกไม่ได้รับการดูแลเท่าที่ควรจากบิดามารดา

3. ความเกื้อกูลช่วยเสริมมุมมองของความยุติธรรมให้มีความสมบูรณ์ขึ้น เช่น ช่วยให้คนหันมาสนใจความรู้สึกและความสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่อกันรวมทั้งรายละเอียดของแต่ละสถานการณ์ไม่ใช่ใช้แต่กฎระเบียบตัดสิน และความเกื้อกลยังกระตุ้นให้มีการขยายสิทธิและความเสมอภาคไปยังบุคคลอื่นทุกคนรวมถึงคนที่เคยถูกกีดกัน การคิดถึงแต่สิทธิของตนคนเดียวจัดเป็นการกดขี่หรือเอารัดเอาเปรียบประเภทหนึ่ง

นอกจากนั้น ความเกื้อกูลยังช่วยควบคุมไม่ให้มีการอ้างชื่อความยุติธรรมมาใช้ในทางผิดเพื่อทำลายประชาชน อย่างที่การปฏิวัติในฝรั่งเศส (French Revolution) และการปฏิวัติในรัสเซีย (Russian Revolution) เคยทำมาแล้ว ซึ่งเป็นการอ้างชื่อความยุติธรรมเพื่อสนับสนุนการสูญเสียชีวิตและเสรีภาพของประชาชน เป็นการเอาหลักการมาอยู่เหนือชีวิตคนทำให้ความยุติธรรมกลายเป็นเครื่องมือในการกดขี่ ทั้งนี้ เพราะความเกื้อกูลจะให้ความสำคัญแก่ชีวิตและตัวบุคคลมากกว่าหลักการใด ๆ ความเกื้อกูลจะคอยเตือนว่าการปฏิวัติเหล่านี้ต้องไม่ลืมบ่อเกิดของพวกมันที่อยู่ในความเกื้อกูล การใช้ความยุติธรรมต้องไม่ลืมความรู้สึกและความเป็นจริงของคนแต่ละคน

ความเกื้อกูลจึงช่วยให้ความยุติธรรมสมบูรณ์ขึ้นหรือมีประสิทธิภาพในการใช้มากขึ้น การกระทำสิ่งใดต้องคำนึงถึงเหตุผลรวมทั้งความรู้สึกนึกคิดประกอบกัน ถ้ามีอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียวอาจเกิดความผิดพลาดได้

บทบาทที่ความยุติธรรมมีต่อความเกื้อกูล

1. ความยุติธรรมช่วยให้ความเกื้อกูลเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังเช่นในกรณีของกฎและสิทธิที่ช่วยให้ความเกื้อกูลเป็นไปได้อย่างสะดวกและมีความถูกต้องยิ่งขึ้น กล่าวคือ

ในกรณีที่เราไม่ได้เจอตัวผู้ที่เราจะเกื้อกูลโดยตรง เราไม่สามารถรู้ความต้องการของเขาอย่างชัดเจน เราก็สามารถอาศัยกฎต่าง ๆ ในการเกื้อกูลเขาได้โดยถือเอาว่าพวกเขาไม่ปรารถนาความเกื้อกูลที่ต่ำกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำบางอย่างซึ่งกฎสามารถให้เกณฑ์ขั้นต่ำนี้ได้

เราสามารถอาศัยกฎและสิทธิเมื่อจำต้องมีการแบ่งปันความเกื้อกูล เช่น ในห้องฉุกเฉินของโรงพยาบาล เราต้องมั่นใจว่าความต้องการของเหยื่ออุบัติเหตุรายแรกต้องไม่ทำให้เราลืมหรือมองข้ามความต้องการของเหยื่อรายต่อมา

นอกจากนั้น เนื่องจากกฎและสิทธิสามารถแสดงถึงการยอมรับพฤติกรรมต่าง ๆ ในสังคมทำให้เราสามารถทราบถึงการคาดหวังที่เกิดในตัวผู้ที่เราจะให้ความเกื้อกูลและตอบสนองได้ถูกต้อง เช่น ในการจัดงานมงคลสมรสของลูกชาย เจ้าภาพต้องปฏิบัติต่อแขกให้สอดคล้องกับกฎของธรรมเนียมปฏิบัติ จะปฏิบัติเหมือนกันหมดไม่ได้ หากเจ้าภาพปฏิบัติต่อมารดาของเจ้าสาวไม่ถูกกฎก็ไม่อาจถือว่าเขาได้ตอบสนองต่อความต้องการของเธอในลักษณะความเกื้อกูลที่ถูกต้อง

แมนนิง **(Manning)** เห็นว่า ในสังคมอุดมคติของความเกื้อกูลที่มีทรัพยากรเพียงพอที่จะตอบสนองต่อความต้องการของทุกคน เราแต่ละคนจะใช้เวลาในความเกื้อกูลพอกัน เราอิสระที่จะเลือกว่าจะเกื้อกูลใคร เพราะมีคนอื่นคอยทำความเกื้อกูลอยู่ด้วยเช่นกัน ไม่ต้องรอเราคนเดียว แต่ในโลกแห่งความเป็นจริง เราไม่ได้อิสระเต็มที่ เพราะบทบาททางสังคมผูกมัดเราไว้กับความรับผิดชอบบางอย่างต่อความเกื้อกูล อีกทั้งเวลาและทรัพยากรก็มีจำกัด การเลือกทำความเกื้อกูลจึงต้องอาศัยกฎและสิทธิมาช่วย **(Manning, 1992, 52)**

สิทธิและกฎช่วยสะท้อนให้เห็นว่า อะไรคือความต้องการและความเจริญที่เราควรตอบสนอง รวมทั้งยังชี้นำวิธีตอบสนองที่เหมาะสม ลำพังความเกื้อกลคงไม่พอที่จะบอกว่าเราควรตอบสนองต่อความต้องการแต่ละอย่างอย่างไร อีกทั้งกฎและหลักการของความยุติธรรมที่ถูกต้องยังช่วยป้องกันเราจากความเกื้อกูลด้วยเจตนาดีและมีอันตรายได้ เพราะความเกื้อกูลโดยไม่มีแนวทางอาจก่ออันตรายได้ด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ซึ่งกฎและหลักการสามารถเป็นแนวทางให้ได้

2. ความยุติธรรมทำให้เกิดความเกื้อกูลได้ เช่น การเห็นความไม่เป็นธรรมหรือการถูกเอารัดเอาเปรียบทำให้เกิดความสงสารอยากช่วยเหลือและ

ลงมือช่วยเหลือ และในกรณีที่ความยุติธรรมเป็นเงื่อนไขที่ต้องมีก่อนของความเกื้อกูลซึ่งทำให้ความเกื้อกูลสามารถเป็นไปได้ซึ่งได้กล่าวมาแล้วนั้นก็ถือได้ว่าเป็นตัวอย่างของการที่ความยุติธรรมทำให้เกิดความเกื้อกูล

อย่างไรก็ตาม บางครั้งเหตุการณ์เดียวกันอาจมองต่างกันได้ การที่ผู้ที่ถูกกดขี่รุกขึ้นมาต่อต้านอาจมองว่าเป็นเพราะพวกเขาเห็นค่าของตัวเองแล้วทำให้มองเห็นสิทธิของตนที่ไม่ได้รับการเคารพ หรืออาจมองว่าเป็นเพราะพวกเขาเห็นถึงความไม่ยุติธรรมของการถูกกดขี่ หรืออาจมองว่าเพราะพวกเขาเห็นทั้งสองประเด็นนั้น การจะบอกว่าอะไรเป็นเหตุให้เกิดอะไรจึงเกิดขึ้นอยู่กับ “การมอง” และในความเป็นจริงก็สามารถเป็นไปได้ในหลายกรณีไม่ว่าจะเป็นความเกื้อกูลเป็นเหตุเกิดความยุติธรรม ความยุติธรรมทำให้เกิดความเกื้อกูล หรือทั้งสองอย่างต่างฝ่ายต่างเกิดในกรณีเดียวกัน

3. ความยุติธรรมช่วยเสริมมุมมองของความเกื้อกูลให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ช่วยให้เราเข้าใจแนวคิดของความเกื้อกูลมากขึ้น อีกทั้งการมองปัญหาเฉพาะในแง่มุมของความรู้สึกและความสัมพันธ์ในระดับส่วนบุคคล จะทำให้มุมมองแคบไปและอาจมีการลำเอียง ความยุติธรรมช่วยกระตุ้นให้มองในแง่ของเหตุผลและกฎในระดับที่ไม่ใช่เรื่องส่วนบุคคลด้วย จากที่กล่าวมาในการมองปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่งต้องมองทั้งในมุมมองของความเกื้อกูลที่คำนึงถึงลักษณะเฉพาะของเหตุการณ์ ความสัมพันธ์และความรับผิดชอบและในมุมมองของความยุติธรรมที่คำนึงถึงความเป็นธรรม กฎและสิทธิ จึงจะทำให้การมองปัญหานั้น ๆ เป็นการมองที่สมบูรณ์และก่อให้เกิดการกระทำที่ดีและสมบูรณ์ในแง่มุมต่าง ๆ

ฉะนั้น ทั้งความเกื้อกูลและความยุติธรรมจึงมีส่วนช่วยสนับสนุนกันทั้งในขอบเขตส่วนตัวและสาธารณะ แต่ก็ไม่มีฝ่ายใดต้องขึ้นอยู่กับอีกฝ่ายหนึ่งตลอดเวลา ต่างก็เป็นมุมมองมุมหนึ่งของประสบการณ์ทางศีลธรรมและการเมือง การจะมองปัญหาทางศีลธรรมและการเมืองจะขาดมุมใดมุมหนึ่งไม่ได้

บทสรุป

จากมุมมองที่อภิปรายมานั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างความเกื้อกูลกับความยุติธรรมจึงควรเป็นความสัมพันธ์แบบอิงอาศัยกัน โดยไม่มีฝ่ายใดไปขึ้นอยู่กับอีกฝ่าย อย่างมากที่เราจะกล่าวได้เกี่ยวกับการขึ้นต่อกันนี้ก็คือ ต่างฝ่ายต่างสลับกันเป็นฐานหรือขึ้นกับอีกฝ่ายในบางกรณี ไม่ใช่ฝ่ายหนึ่งไปขึ้นกับอีกฝ่ายหนึ่งตลอดเวลา แม้ว่าความเกื้อกูลอาจดูพื้นฐานกว่าความยุติธรรม แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าความยุติธรรมจะต้องขึ้นอยู่กับความเกื้อกูล อีกประเด็นหนึ่งที่เรามองเห็นจากการอภิปรายครั้งนี้ก็คือ ทัศนะที่ต่างกันเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความเกื้อกูลกับความยุติธรรมหรือระหว่างจริยธรรมแห่งความเกื้อกูลกับจริยธรรมแห่งความยุติธรรม ขึ้นอยู่กับ “มุมมอง” ที่ต่างกันเกี่ยวกับความหมายลักษณะและบทบาทของความเกื้อกูลและความยุติธรรม ในทัศนะของผู้เขียน เมื่อมองจากมุมมองที่ผู้เขียนเห็นว่า ครอบคลุมและเป็นธรรมรวมทั้งสอดคล้องกับความเป็นจริงที่สุดแล้ว ความสัมพันธ์ของความเกื้อกูลและความยุติธรรมควรเป็นแบบไม่ขึ้นต่อกันแต่เกี่ยวข้องในลักษณะสนับสนุนกันมากกว่า แน่นอนว่าปัญหาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างความเกื้อกูลกับความยุติธรรมนี้ยากที่จะให้ยอมรับมติใดมติหนึ่งอย่างเป็นเอกฉันท์ เนื่องมาจากแต่ละคนก็มีมุมมองหรือทฤษฎีที่ยึดถืออยู่ต่างกัน และการตัดสินว่ามุมมองใดหรือทฤษฎีใดถูกต้องไม่อาจทำได้อย่างเด็ดขาด เพราะแม้แต่ประสบการณ์ก็ยังไม่อาจชี้ขาดได้ว่าทฤษฎีใครถูกซึ่งก็ตรงกับ “หลักการไม่ถูกกำหนดด้วยข้อมูลของทฤษฎี” (underdetermination of theories by data) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าประสบการณ์ไม่อาจตัดสินว่าทฤษฎีที่ต่างกันนั้นทฤษฎีใดถูกและเข้ากับทฤษฎี “การพ่วงมากับทฤษฎี” (theory ladenness) ซึ่งชี้ให้เราเห็นว่า การสังเกตของมนุษย์ไม่อาจทิ้งทฤษฎีหรือความเชื่อที่มีอยู่ทำให้การสังเกตประสบการณ์แม้อันเดียวกันแต่ก็ได้เนื้อหาหรือความหมายต่างกัน จึงต้องทิ้งปัญหาเรื่องทัศนะใดดีที่สุดให้ขึ้นอยู่กับวินิจฉัยหรือ “มุมมอง” ของแต่ละท่านต่อไป อย่างไรก็ตาม อย่างน้อยทัศนะสำคัญที่ส่วนมากก็ยอมรับว่าจริยธรรมทั้งสองนี้ไปด้วยกันได้และเป็นมุมมองที่สำคัญของประสบการณ์ทางศีลธรรมที่เราต้องนำมาใช้ร่วมกันในการเข้าใจชีวิตทางศีลธรรมและการเมืองรวม

ทั้งการดำเนินชีวิตทางศีลธรรมและการเมือง ความเกื้อกูลเป็นมุมมอง (a point of view) ที่เราสามารถใช้เพื่อตัดสินและดำเนินการ แต่ก็เป็นส่วนหนึ่งของบริเวณทางศีลธรรม (moral domain) เช่นเดียวกับความยุติธรรม ดังนั้น แนวคิดทางศีลธรรมที่มีความสมดุลหรือให้น้ำหนักเท่ากัน (balanced moral perspective) ไม่มองข้ามส่วนใดส่วนหนึ่งของขอบเขตทางศีลธรรม จึงเป็นแนวคิดที่น่าปรารถนาที่สุด

กลยุทธ์ในการนำความเกื้อกูลเข้าสู่ศูนย์กลางของวาทกรรม

เมื่อความเกื้อกูลเป็นมุมมองหรือส่วนที่สำคัญยิ่งอันหนึ่งในชีวิตทางศีลธรรมและการเมืองจึงน่าจะอยู่ศูนย์กลางของวาทกรรม ทั้งนี้ก็เพื่อให้เกิดความชอบธรรมขึ้นในสังคมอีกทั้งทำให้ระบบศีลธรรมสมบูรณ์ยิ่งขึ้น แต่ในความเป็นจริง แม้เรื่องราวที่เกี่ยวกับความเกื้อกูลจะได้รับการกล่าวถึงบ้างเช่นกัน แต่ก็มักถูกลดค่า และไม่มีระบบที่แน่ชัด ความเกื้อกูลจึงไม่ได้อยู่ที่ศูนย์กลางของวาทกรรม ผู้เขียนเห็นว่า สาเหตุที่ทำให้ความเกื้อกูลไม่ได้อยู่ที่ศูนย์กลางของวาทกรรมมาจากการที่ผู้ชายเป็นใหญ่มีอำนาจในสังคมและมองเห็นว่าความเกื้อกูลเป็นเรื่องต่ำในขณะที่เรื่องความยุติธรรมเป็นเรื่องสำคัญที่มีค่าจึงมีการพูดถึงเรื่องความยุติธรรมมากกว่าและมีการเผยแพร่แนวคิดนี้ทั่วไปทั้งในสถานศึกษาและในทางการเมืองและการทำงาน ดังนั้น การจะทำให้ความเกื้อกูลมาอยู่ศูนย์กลางเช่นเดียวกับความยุติธรรมจึงต้องอาศัยหลักการเดียวกันคือการทำให้แนวคิดของความเกื้อกูลชัดเจนและแพร่หลายและทำให้สตรีหรืออย่างน้อยผู้ที่เห็นความสำคัญของความเกื้อกูลได้มีอำนาจในทางการเมืองมากพอที่จะนำเรื่องความเกื้อกูลมาใช้ในด้านสาธารณะ บนหลักการนี้เราสามารถใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์นี้ได้อาทิเช่น

- การให้การศึกษาอบรมแนวคิดของความเกื้อกูลทั้งในระบบและนอกระบบ
- การสัมมนาและการอภิปรายในวงกว้างอย่างต่อเนื่อง
- การใช้สื่อต่าง ๆ มีสิ่งพิมพ์ และโทรทัศน์วิทยุ รวมทั้งอินเทอร์เน็ตในการเผยแพร่แนวคิดนี้

- การสนับสนุนให้สตรีหรือผู้สนับสนุนสตรีนิยมเข้ามามีอำนาจทางการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศตลอดถึงระดับนานาชาติ

หากไม่สามารถนำแนวคิดนี้ไปเผยแพร่ให้คนทั่วไปได้คุ้นเคยได้ก็ยากที่ความเกื้อกูลจะมาเป็นศูนย์กลางของวาทกรรมได้ ถ้าผู้ชายหรือผู้ที่ไม่สนใจไม่สนับสนุนความเกื้อกูลยังเป็นใหญ่อยู่ในปัจจุบัน ก็ยากจะสำเร็จได้ แม้สถานการณ์ปัจจุบันจะดีขึ้นกว่าแต่ก่อน สตรีก็มีอำนาจทางการเมืองมากขึ้นแต่ยังน้อยมากแต่ก็ไม่ใช่จะเป็นไปไม่ได้เสียเลย เพียงแต่ต้องระยะเวลายาวนานมากในการรณรงค์เรื่องนี้

หนังสืออ้างอิง

ภาษาไทย

เนื่องน้อย บุณยเนตร. *จริยศาสตร์ตะวันตก: ค้านท์ มิลล์ ฮอบส์ รอลส์ ซาร์ทร์.* กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

ภาษาอังกฤษ

Bartlett, Elizabet Ann. *Beyon Either/Or: Justice and Care in the Ethics of Albert Camus,* Explorations in Feminist Ethics: Theory and Practice. Indianapolis: Indiana University Press, 1992.

Borchert, Donald M., ed. *The Encyclopedia of Philosophy Supplement.* New York: Macmillan Reference USA, 1996.

DeMarco, Joseph P. *Moral Theory: A Contemporary Overview.* London: Jones and Bartlett Bartlett Publishers, 1996.

Deveaux, Monique. "Shifting the Paradigms: Theorizing Care and Justice in Political Theory" *Hypatia* Vol. 10, No. 2 (Spring 1995). pp. 117-119.

Held, Virginia. "The Meshing of Care and Justice" *Hypatia* Vol. 10, No. 2 (Spring 1995), pp. 128-132.

Manning, Rita. *Just Caring,* Explorations in Feminist Ethics: Theory and Practice. Indianapolis: Indiana University Press, 1992.

Narayan, Uma. "Colonialism and Its Others: Considerations On Rights and Care Discourses" *Hypatia* Vol. 10, No. 2 (Spring 1995), pp. 133-140.

Pool, Ross. *Morality and Modernity.* London: Routledge, 1991.

Rumsey, Jean P. "Justice, Care, and Questinable Dichotomies" *Hypatia* Vol. 12, No. 1 (Winter 1997), pp. 99-113.

Tong, Rosmarie. *Feminine and Feminist Ethics.* Belmont: Wadsworth Publishing Company, 1993.

Tronto, Joan C. "Care as a Basis for Radical Political Judgments" *Hypatia* Vol. 10, No. 2 (Spring 1995), pp. 141-149.

———— . *Moral Boundaries.* New York: Routledge, 1993.